# KOHTUJURISTI ETTEPANEK
# VERICA TRSTENJAK
esitatud 16. juunil 2011[1]

## I. Sissejuhatus

1. Austria Oberster Gerichtshof (ülemkohus, edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus") esitas Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel mitu eelotsuse küsimust, mis käsitlevad nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas[2] artikli 4 tõlgendamist.

2. Need küsimused kerkivad vanaduspensioni saaja W. Brachneri (edaspidi „põhikohtuasja kaebuse esitaja") ja Pensionsversicherungsanstalti (pensionikindlustusamet, edaspidi „põhikohtuasja vastustaja") vahelises kohtuvaidluses pensioni suuruse üle, mida W. Brachneril on õigus saada. Õigusvaidlus saab sisuliselt alguse küsimusest, kas põhikohtuasja kaebuse esitajat on pensionikindlustust reguleerivas siseriiklikus õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise raames, mille eesmärk on säilitada pensionide ostujõud, tema soolise kuuluvuse alusel võrreldes teiste pensionisaajatega ebasoodsamalt koheldud. Seega kerkib lõpuks küsimus, kas siseriikliku sotsiaalpoliitika keerukad mehhanismid on kooskõlas liidu õiguse põhimõttega, mis käsitleb meeste ja naiste võrdset kohtlemist ja mis on sätestatud direktiivis 79/7. Seejuures on kõigepealt vaieldav, kas direktiivi 79/7 saab üldse selliste mehhanismide suhtes kohaldada. Lisaks tuleb uurida, kas tegemist on mees- ja naissoost pensionisaajate ebavõrdse kohtlemisega, mis võib olla õigustatud objektiivsetel põhjustel.

3. Käesoleva eelotsusetaotluse peamine eesmärk on saada selgitust selle kohta, kas Austria pensionide korrigeerimise süsteemi konkreetsed sätted on kooskõlas liidu õigusega, pärast seda kui Austria Verfassungsgerichtshof (konstitutsioonikohus) oli juba oma 24. septembri 2009. aasta otsuses esitanud enda seisukoha nende sätete kooskõla kohta

1 – Algkeel: saksa.
2 – EÜT L 6, lk 24; ELT eriväljaanne 05/01, lk 215.

konstitutsiooniga, eelkõige nende kooskõla kohta nii võrdsuse põhimõttega kui ka konstitutsioonilistes normides sätestatud õigusega omandi puutumatusele. Nimetatud otsuses kinnitas Verfassungsgerichtshof asjaomaste sätete kooskõla konstitutsiooniga ja jättis vastavalt sellele mh põhjendamatuse tõttu rahuldamata paljude Austria kohtute taotlused, sealhulgas ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotluse tühistada vaidluse esemeks olevad sätted.

4. Naiste võrdõiguslikkus isiklikus, ühiskondlikus ja õiguslikus mõttes kuulub Euroopa kultuuri kesksete saavutuste hulka. See on ajaloolise arengu tulemus, mis algas valgustusajastul õpetusega inimõigustest ja saavutas läbimurde möödunud sajandil tänu paljude naiste võitlusele vabaduse ja enesemääramisõiguse eest. Sellest annab tunnistust võrdõiguslikkuse idee sätestamine arvukates deklaratsioonides ja erinevates valdkondades vastuvõetud õigusaktides. [3]

3 – Naiste võrdõiguslikkuse idee teerajajana võib nimetada Marie Gouze'i, tuntud ka nime all Olympe de Gouges (1748–1793), kes kirjutas 1791. aastal „Naise ja kodaniku õiguste deklaratsiooni" („Déclaration des droits de la Femme et de la Citoyenne"). Võitlusega naiste ebasoodsama kohtlemise vastu kutsealases tegevuses sai teiste hulgas tuntuks Marie Curie (1867–1934), kes õpetas esimese naisena Sorbonne'is ja sai Nobeli preemia.

## II. Õiguslik raamistik

### A. *Liidu õigus* [4]

5. Direktiivi 79/7/EMÜ neli esimest artiklit on sõnastatud järgmiselt:

*„Artikkel 1*

Käesoleva direktiivi eesmärk on sotsiaalkindlustuse valdkonnas meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte (edaspidi „võrdse kohtlemise põhimõte") järkjärguline rakendamine artiklis 3 ettenähtud sotsiaalkindlustuse ja muu sotsiaalkaitse valdkondades.

*Artikkel 2*

Käesolevat direktiivi kohaldatakse töötava elanikkonna – see tähendab töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate ning selliste töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate, kelle tegevus on katkenud haiguse, õnnetuse või sunnitud

4 – Tuginedes ELL-is ja ELTL-is kasutatud mõistetele, kasutatakse mõistet „liidu õigus" ühenduse õiguse ja liidu õiguse üldmõistena. Edaspidi käsitletavate üksikute esmase õiguse normide puhul viidatakse *ratione temporis* kehtivatele sätetele.

töötuse tõttu, samuti tööotsijate – ning pensionile jäänud või invaliidistunud töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes.

*Artikkel 3*

1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse:

a) riiklike sotsiaalkindlustusskeemide suhtes, mis pakuvad kaitset järgmistel juhtudel:

– haigus,

– invaliidsus,

– vanadus,

– tööõnnetused ja kutsehaigused,

– töötus;

b) sotsiaalabi suhtes, kuivõrd see on ette nähtud punktis a nimetatud skeemide täiendamiseks või asendamiseks.

2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata toitjakaotus- ega perehüvitisi käsitlevate sätete suhtes, välja arvatud perehüvitiste puhul, mis on määratud lõike 1 punktis a nimetatud juhtudel makstavate hüvitiste suurendamise teel.

3. Selleks et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine kutsealastes kindlustusskeemides, võtab nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu sätted, mis määratlevad kõnealuse põhimõtte sisu, ulatuse ja kohaldamise korra.

*Artikkel 4*

1. Võrdse kohtlemise põhimõte tähendab, et puudub igasugune otsene või kaudne sooline diskrimineerimine, eriti seoses perekonnaseisuga, ning eelkõige siis, kui kõne all on:

– skeemide ulatus ja neile ligipääsu tingimused,

– sissemakse kohustus ja sissemaksete arvutamine,

– hüvitiste arvutamine, sealhulgas abikaasa ja ülalpeetavate puhul suurendatava hüvitise arvutamine, ning hüvitise saamise õiguse kestuse ja säilitamise tingimused.

2. Võrdse kohtlemise põhimõte ei piira sätete kohaldamist, mis käsitlevad naiste kaitset seoses raseduse ja sünnitusega.”

B. *Siseriiklik õigus*

6. Asjakohased siseriiklikud sätted on toodud 9. septembri 1955. aasta Bundesgesetz über die allgemeine Sozialversicherung'is (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, üldine sotsiaalkindlustusseadus, edaspidi „ASVG"). [5] ASVG § 108 jj näevad ette ulatusliku pensionide korrigeerimise süsteemi.

7. ASVG § 108 lõige 5 määratleb korrigeerimisindeksi järgmiselt:

„Korrigeerimisindeks: Bundesminister für soziale Sicherheit, Generationen und Konsumentenschutz (riigi sotsiaalkindlustuse, earühmade ja tarbijakaitseminister) kehtestab igal aastal määrusega hiljemalt iga aasta 30. novembriks järgmiseks kalendriaastaks korrigeerimisindeksi (§ 108 f). Määrus esitatakse föderaalvalitsusele nõusoleku saamiseks. Kui ei ole sätestatud teisiti, tuleb korrigeerimisindeksit kohaldada vanaduspensionide ja pensionide ning hüvitistega seotud kindlate summade tõstmiseks sotsiaalkindlustuses."

8. ASVG § 108f sätestab järgmist:

„1. Bundesminister für soziale Sicherheit, Generationen und Konsumentenschutz kehtestab igaks kalendriaastaks korrigeerimisindeksi, võttes arvesse § 108e lõike 9 punktis 1 sätestatud läve.

2. Lävi määratakse nii, et lävega kohandamisest tuleneval pensionide tõstmisel vastab korrigeerimisindeks lõike 3 kohasele tarbijahindade tõusule. Indeks ümardatakse kolmele kohale pärast koma.

3. Tarbijahindade tõus tuleb määrata kuni korrigeerimisaastale eelnenud aasta juulikuuni toimunud 12 kuu keskmise tõusu alusel, kusjuures tuleb kohaldada 2000. aasta tarbijahinnaindeksit või selle asemele asuvat indeksit. [...]"

9. ASVG § 108h näeb iga-aastase pensionide tõstmise osas ette järgmist:

„1. Alates iga aasta 1. jaanuarist tuleb

a) kõik riiklikust pensionikindlustusest makstavad pensionid, mille tähtpäev on enne selle aasta 1. jaanuari,

b) [...]

korrutada korrigeerimisindeksiga. [...]"

5 – 9. septembri 1955. aasta Bundesgesetz über die allgemeine Sozialversicherung (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz – ASVG), *Bundesgesetzblatt* (*BGBl.*) nr 189/1955, viimati muudetud föderaalseadusega, mis on avaldatud *BGBl.* I, nr-s 150/2009.

10. Bundesminister määras määrusega [6] 2008. aasta korrigeerimisindeksiks 1,017. See tähendab, et 2008. aastal tõsteti põhimõtteliselt kõiki ASVG pensione 1,7 % võrra.

11. Erinevalt sellest sätestab siiski ASVG § 634 lõige 10 selle *BGBl.* I nr-s 101/2007 avaldatud redaktsioonis [7] 2008. aastaks erakorralise pensionitõusu:

„Erandina § 108 h lõike 1 esimesest lausest ei korrutata 2008. kalendriaastal kõiki pensione, mille suurus on üle 746,99 euro kuus, korrigeerimisindeksiga, vaid neid tõstetakse järgmiselt: kui ühe kuu pensioni suurus on

1. üle 746,99 euro kuni 1050 eurot, siis tõstetakse seda 21 euro võrra;

2. üle 1 050 euro kuni 1700 eurot, siis korrutatakse see indeksiga 1,020;

3. üle 1700 euro kuni 2161,50 eurot, siis tõstetakse seda lineaarselt langeva protsendimääraga vahemikus 2 %–1,7 %;

4. üle 2161,50 euro, siis tõstetakse seda 36,75 euro võrra."

12. Pensionäridel, kelle pension on lühikese kindlustusperioodi või madala määramisaluse tõttu nii väike, et see ei kata elatusmiinimumi, on ASVG § 292 alusel õigus saada tasanduslisa. Elatusmiinimum määratakse sotsiaalõiguse kohaselt kindlaks nn tasanduslisa läve abil. ASVG § 292 lõike 2 kohaselt tuleb tasanduslisa saamise õiguse kindlakstegemisel

6 – *BGBl.* II, nr 337/2007.

7 – Bundesgesetz, mit dem das Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten, das Ärztegesetz 1998, das Privatkrankenanstalten-Finanzierungsfondsgesetz, das Allgemeine Sozialversicherungsgesetz, das Gewerbliche Sozialversicherungsgesetz, das Bauern-Sozialversicherungsgesetz, das Beamten- Kranken- und Unfallversicherungsgesetz, das Arbeitslosenversicherungsgesetz 1977, das Sonderunterstützungsgesetz, das Heeresversorgungsgesetz, das Kriegsopferversorgungsgesetz 1957 und das Familienlastenausgleichsgesetz 1967 geändert werden (föderaalseadus, millega muudetakse föderaalseadust raviasutuste ja taastusraviasutuste kohta, 1998. aasta arstide seadust, eraraviasutuste rahastamisfondide seadust, üldist sotsiaalkindlustusseadust, kaubandus- ja tööstusvaldkonna sotsiaalkindlustusseadust, põllumajandusvaldkonna sotsiaalkindlustusseadust, ametnike ravi- ja õnnetusjuhtumikindlustuse seadust, 1977. aasta töötuskindlustuse seadust, eritoetuste seadust, sõjapersonali toetamise seadust, 1957. aasta seadust sõjaohvrite toetamise kohta, ja 1967. aasta peretoetuste seadust – (Bundesgesetz zur Anpassung von Rechtsvorschriften an die Vereinbarung gemäß Art. 15a B-VG über die Organisation und Finanzierung des Gesundheitswesens für die Jahre 2008 bis 2013; föderaalseadus õigusnormide kohandamiseks kokkuleppega, mis on sõlmitud vastavalt föderaalse konstitutsioonilise seaduse artiklile 15a tervishoiu korralduse ja rahastamise kohta aastateks 2008–2013), *BGBl.* I, nr 101/2007.

võtta arvesse ka ühises majapidamises elavate abikaasade kogu netosissetulek. Samaaegselt ASVG § 634 lõike 10 muutmisega tõsteti nimetatud tasanduslisa läve sama seadusemuudatusega nüüd 726 eurolt 747 euroni (*ca* 2,81 %) ja ühises majapidamises elavate abikaasade tasanduslisa läve 1091,14 eurolt 1120 euroni (*ca* 2,58 %), (muutmisseaduse artikli 4 lõike 4l punktid a ja b).

## III. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13. Põhikohtuasja kaebuse esitaja, kes on sündinud 8. juunil 1947, saab vastustajaks olevalt Pensionsversicherungsanstaltilt ASVG alusel vanaduspensioni. Selle pensioni brutosuurus oli 2007. aastal 368,16 eurot kuus. Põhikohtuasja vastustaja määras 8. mai 2008. aasta otsusega, et võttes arvesse 2008. aastaks kehtestatud korrigeerimisindeksit 1,017, on põhikohtuasja kaebuse esitaja pensioni brutosuurus 1. jaanuarist 2008. aastast alates 374,42 eurot kuus.

14. Selle otsuse peale on esitatud kaebus, milles taotletakse 1. jaanuarist 2008. aastast alates 389,16 euro suuruse brutopensioni maksmist kuus. Siseriikliku seadusandja poolt 1. jaanuaril 2008 jõustatud pensionide korrigeerimine rikub võrdsuse põhimõtet ja omandiõigust ning naiste kaudse diskrimineerimise tõttu ka direktiivi 79/7 artiklit 4.

15. Esimese astme kohus rahuldas kaebuse põhjendusega, et tegemist on naiste kaudse diskrimineerimisega, mis on keelatud. Apellatsioonikohus rahuldas põhikohtuasja vastustaja esitatud apellatsioonkaebuse. Apellatsioonikohus kohustas põhikohtuasja vastustajat maksma põhikohtuasja kaebuse esitajale alates 1. jaanuarist 2008 pensioni juba eelnevalt pensionikindlustusameti otsusega määratud brutosummas, milleks on 374,42 eurot kuus, ning jättis seda summat ületava taotluse rahuldamata. Põhikohtuasja kaebuse esitaja esitas apellatsioonikohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse, milles ta taotleb esimese astme kohtu otsuse jõusse jätmist.

16. Oberster Gerichtshof esitas tema juures toimuva kassatsioonimenetluse raames Austria Verfassungsgerichtshofile taotluse tühistada sõnastus „mis on üle 746,99 euro kuus", mis on toodud ASVG § 634 lõikes 10 selle föderaalseaduse *BGBl.* nr-s 101/2007 avaldatud redaktsioonis, ja sõnastus „üle 746,99 euro", mis on toodud ASVG § 634 lõike 10 punktis 1 selle föderaalseaduse *BGBl.* nr-s 101/2007 avaldatud redaktsioonis. Tühistamistaotlust

põhjendati sellega, et sätted, mis näevad 2008. aastal erakorralise pensionide suurendamise ette ainult pensionide osas, mis on üle 746,99 euro, rikuvad Austrias kehtivat võrdsuse põhimõtet. Verfassungsgerichtshof jättis 24. septembri 2009. aasta otsusega nimetatud taotluse ja ühtekokku 143 samasugust Austria kohtute taotlust liidetud kohtuasjades toimunud menetluses rahuldamata. Pärast selle otsuse teatavakstegemist tuli kassatsioonimenetlust *ex officio* jätkata.

17. Nüüd on menetluse esemeks veel poolte vaidlus küsimuses, kas seadusandja poolt 2008. aastal jõustatud pensionide korrigeerimine rikub naiste kaudse diskrimineerimise tõttu direktiivi 79/7 artiklit 4. Oberster Gerichtshof möönab, et tal on direktiivi nimetatud sätte tõlgendamise osas kahtlusi. Sel põhjusel otsustas Oberster Gerichtshof menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivi 79/7/EMÜ artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et ka riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteem kuulub selle sätte lõikes 1 sätestatud diskrimineerimiskeelu alla?

1) 2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

kas direktiivi 79/7/EMÜ artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus pensionide iga-aastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt miinimumpensioni saajate teatud grupile on ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus kui teistele pensionisaajatele, kui see säte asetab ebasoodsamasse seisu 25% meessoost ja 57% naissoost pensionisaajatest ega ole objektiivselt põhjendatud?

2) 3. Kui vastus teisele küsimusele on jaatav:

kas naissoost pensionisaajate ebasoodsamat kohtlemist nende pensioni iga-aastasel tõstmisel saab põhjendada naissoost pensionisaajate varasema pensioniea ja/või pensioni saamise pikema perioodi ja/või sellega, et sotsiaalõigusega ette nähtud miinimumsissetuleku määra (tasanduslisa lävi) tõsteti ebaproportsionaalselt, kui sotsiaalõigusega ette nähtud miinimumsissetuleku (tasanduslisa) maksmist reguleerivad sätted näevad ette nii pensionisaaja muude isiklike sissetulekute kui ka temaga ühises majapidamises elava abikaasa sissetulekute

arvessevõtmist, samas kui teiste pensionisaajate pensioni tõstetakse pensionisaaja muid isiklikke sissetulekuid või tema abikaasa sissetulekuid arvesse võtmata?"

## IV. Menetlus Euroopa Kohtus

18. Eelotsusetaotlus, mis kannab 9. veebruari 2010. aasta kuupäeva, saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 8. märtsil 2010.

19. Austria valitsus ja Iirimaa ning Euroopa Komisjon esitasid kirjalikud märkused Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 23 nimetatud tähtaja jooksul.

20. Kohtuistungil, mis toimus 13. aprilli 2011, osalesid Austria valitsuse ja Iirimaa ning komisjoni esindajad, kes esitasid suulisi märkusi.

## V. Poolte peamised argumendid

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

21. *Austria valitsus* on arvamusel, et vaatamata sellele, et direktiiv 79/7 ei hõlma selle sõnastuse kohaselt pensionide korrigeerimist, peab direktiivi eesmärk, nimelt tagada meeste ja naiste võrdsus sotsiaalkindlustuse valdkonnas, viima positiivse tulemuseni.

22. *Iirimaa* teeb seevastu ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et direktiivi 79/7 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteem ei kuulu selle sätte lõikes 1 sätestatud diskrimineerimiskeelu alla.

23. Oma õigusliku arusaama toetuseks juhib ta kõigepealt tähelepanu sellele, et hüvitis kuulub direktiivi 79/7 kohaldamisalasse ainult siis, kui see kuulub loetletud riskidest mõne riski eest riikliku kaitsmise süsteemi, on sellise süsteemi osa või kujutab endast sama eesmärgiga sotsiaalabi vormi. Kui võtta aluseks see määratlus, siis tuleneb sellest, et põhipension, mida põhikohtuasja kaebuse esitajale makstakse alates tema 60. eluaastast, kuulub direktiivi 79/7 kohaldamisalasse. Vastupidi sellele on Austria pensionide iga-aastasel korrigeerimisel teine eesmärk, nimelt tagada kõigile pensionisaajatele miinimumsissetuleku tase. Seega puudub otsene seos eesmärgiga kaitsta vanadusega seotud riski eest.

24. Lisaks tõmbab Iirimaa paralleeli kohtupraktikaga, mis käsitleb nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes [8] artikleid 46 ja 51, mille kohaselt teeb Euroopa Kohus vahet ühelt poolt põhipensioni ja teiselt poolt hinnataseme jms muudatuste alusel tehtava korrigeerimise vahel. Nimetatud kohtupraktika alusel tuleb vahet teha vanaduspensioni esmakordse arvutamise (st saadaoleva pensioni kindlaksmääramise menetluse selle esmakordsel saamisel) ja järgnevate korrigeerimiste vahel, millega muudetakse hüvitise määra kindla summa või protsendimäära võrra, võttes arvesse selliseid faktoreid nagu inflatsioon.

25. Iirimaa arvates kuulub vanaduspensioni esmakordne arvutamine mõiste alla „hüvitiste arvutamine" ning seega direktiivi 79/7 kohaldamisalasse. Järgnevad elukallidust arvestavad korrigeerimised ei kuulu siiski „hüvitiste arvutamise" alla ning seega ei saa nende suhtes artikli 4 lõiget 1 kohaldada.

26. *Komisjon* teeb ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et direktiivi 79/7 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et ka riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteem kuulub selle sätte lõikes 1 sätestatud diskrimineerimiskeelu alla.

27. Ta on arvamusel, et direktiivi 79/7 tuleb tõlgendada laialt ning see ei hõlma mitte ainult sotsiaalhüvitiste põhimõttelist arvutamist, vaid ka nende järgnevat tõstmist. Direktiiv kaotaks oma mõju, kui see oleks kohaldatav ainult hüvitise esialgse kindlaksmääramise suhtes ja hilisem indekseerimine ei kuuluks selle kohaldamisalasse. Ekstreemsel juhul võiksid liikmesriigid siis ühe soo esindajad igasugusest pensionide korrigeerimisest täiesti välja jätta, mis pikemas perspektiivis vaadatuna põhjustaks tunduvaid erinevusi ühest küljest naiste ja teisest küljest meeste pensionide vahel. Nõukogu kui seadusandja suhtes ei saa sellist õigusnormis esinevat lünka eeldada.

28. Pensionide iga-aastase korrigeerimise süsteem kuulub direktiivi 79/7 kohaldamisalasse, kuna seejuures on tegemist sotsiaalkindlustushüvitisega, millel on otsene ja oluline seos kaitsega direktiivi artikli 3 lõikes 1 loetletud riskide eest, nimelt selle eest, et vanusega langeb ülalpidamiseks vajalik sissetulek või selle ostujõud. Pensionide korrigeerimise eesmärk on tagada pensionide väärtus ning säilitada nende ostujõud. Lisaks on korrigeerimine otseselt seotud esialgu määratud summaga, mis on ka pensioni protsentuaalse tõstmise arvutamise alus.

8 – EÜT L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35.

29. Isegi kui lähtuda sellest, et pensionide hilisem tõstmine ei kuulu mõiste „arvutamine" alla, ei saa sellest teha järeldust, et direktiiv ei hõlma hilisemat pensionide korrigeerimist või indekseerimist. Direktiivi 79/7 artiklis 4 sätestatud loetelu ei ole ammendav, nagu tõendab selle sätte sõnastus („eelkõige").

B. *Teine eelotsuse küsimus*

30. *Austria valitsus* teeb ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et eeldusel, et riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteemi suhtes kohaldatakse direktiivi 79/7 artiklis 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet, tuleb nimetatud sätet tõlgendada nii, et pensionide iga-aastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt pensionisaajate teatud grupile on ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus, ei kujuta endast soolist diskrimineerimist, kuna selles isikute grupis ei ole ühe soo arvuline osakaal ka pensionisaajate koguarvuga võrreldes oluline, või ei ole otseselt teist isikute gruppi, kelle seisundiga võrreldes saaks mõõta oletatavalt ebasoodsamasse olukorda seatud grupi seisundit.

31. Selle kohta väidab Austria valitsus kõigepealt, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt märgitud protsendimäärade kohta, mille kohaselt saab miinimumpensioni vastavalt 25 % meessoost ja 57 % naissoost isikutest, ei saa väita, et asjaomane meede kujutab endast kohtupraktika tähenduses „ühe soo olulist protsentuaalselt ebasoodsamat kohtlemist võrreldes teise sooga". Ka sel juhul, kui kohtupraktika ei võimalda kindlaks määrata kindlat protsendimäära, millest alates on tegemist kaudse diskrimineerimisega, ei ole protsendilised erinevused käesoleval juhul nii tõsised nagu teistel juhtudel, mil neid võib tõepoolest lugeda diskrimineerimiseks.

32. Lisaks juhib Austria valitsus tähelepanu sellele, et pensioniskeemi valdkonnas võetavad meetmed avaldavad mõlemale soole erinevat mõju, mis on tingitud naiste ja meeste tööelu erinevustest. Kui seadusandja kõigi meetmete puhul võtta arvesse ainult sugude protsenti, siis oleksid liikmesriigid vastupidi Euroopa Kohtu senisele praktikale kaotanud neile liidu õigusega antud siseriikliku sotsiaalpoliitika kujundamise autonoomia. See viib selleni, et tulevikus ei saa üksnes kõigi hüvitiste lineaarset korrigeerimist ühtse protsendimääraga käsitleda diskrimineerimisena.

33. Austria valitsuse arvates saab diskrimineerimise olemasolu üle otsustada ainult siis, kui iga grupi olukorda seostatakse pensionisaajate koguarvuga. Asjaomaste protsendimäärade uurimisest nähtub, et naiste suurem osakaal ei ole ühelgi juhul piisav, et põhjendada soolist diskrimineerimist, ning seega ei ole säte juba sel põhjusel vastuolus direktiiviga 79/7. Vaatamata sellele viitab Austria valitsus asjaolule, et diskrimineerimise olemasolu puudutavale küsimusele jaatava vastuse andmiseks peab olema selge võrdlusgrupp. 2008. aastal toimunud pensionide korrigeerimise puhul puudub aga selge võrdlusgrupp, kuna vastavalt individuaalsele olukorrale või võimaliku abikaasa olukorrale võib osutuda määravaks erinev korrigeerimissumma.

34. *Iirimaa* teeb ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele nii, et direktiivi 79/7 artikliga 4 ei ole vastuolus pensionide igaaastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt miinimumpensioni saajate teatud grupile on ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus kui teistele pensionisaajatele.

35. Iirimaa arvates tuleb esiteks välja selgitada, kelle olukorraga tuleb võrrelda põhikohtuasja kaebuse esitaja olukorda. Teiseks tuleb välja selgitada, kas sellele isikule (või sellele isikute grupile) saab osaks soodsam kohtlemine kui W. Brachnerile. Juhul kui vastus sellele küsimusele on jaatav, tuleb välja selgitada, kas ebavõrdse kohtlemisega soodustatakse teisest soost isikut. Kui vastus viimasele küsimusele on jaatav, siis tuleb välja selgitada, kas ebavõrdne kohtlemine on õigustatud objektiivsetel põhjustel, millel ei ole mingit seost sooga. Iirimaa jõuab järeldusele, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu toodud võrdlustel ei ole seost põhikohtuasja kaebuse esitaja olukorraga, mistõttu on eelotsuse küsimused hüpoteetilised ja seega vastuvõetamatud.

36. Juhul kui Euroopa Kohus peaks vastupidi neile argumentidele leidma, et küsimused on vastuvõetavad, väidab Iirimaa, et siseriikliku kohtu poolt esitatud asjaoludest ei nähtu, et põhikohtuasja kaebuse esitajat (või isikute gruppi, kuhu ta kuulub) on koheldud ebasoodsamalt kui identifitseeritavat meessoost võrdlusisikut (või ülekaalukalt meestest koosnevat võrdlusgruppi). On küll õige, et mõne grupi pensionisaajate pensione tõsteti protsentuaalselt rohkem kui teiste omi. Kõik need grupid ei koosne siiski peamiselt meestest.

37. Iirimaa arvates ei ole mõistetav, mil määral saab tasandusmaksete süsteem olla diskrimineeriv. 54 % tasanduslisa saajatest on naised, mis vastab peaaegu täpselt naiste

protsendile pensionisaajate hulgas ühtekokku (53 %). Seega ei ole võimalik öelda, et tasanduslisa saajate grupp koosneb peamiselt meestest või peamiselt naistest. See peegeldab üksnes protsentuaalset osakaalu kõigist pensionisaajatest. Põhipensioni korrigeeritakse ilma muud sissetulekut arvesse võtmata (mistõttu selles osas kehtivad teised põhimõtted kui tasanduslisa valdkonnas). Neid põhimõtteid kohaldatakse siiski nii miinimumpensioni saajate suhtes (kes on enamikus naissoost) kui ka suurte pensionide saajate suhtes (kes on enamikus meessoost). Seega ei ole võimalik öelda, et mõlemad nimetatud arvestusmeetodid kohtlevad peamiselt meestest koosnevat gruppi soodsamalt kui peamiselt naistest koosnevat gruppi. Isegi siis, kui mingil moel eelistatakse suurte pensionide saajate gruppi (mis koosneb peamiselt meestest), ei koosne väidetavalt ebasoodsamalt koheldavate isikute grupp (tasanduslisa saajad) peamises osas naistest.

38. Lõpuks juhib Iirimaa tähelepanu sellele, et erinev toimimisviis sissetuleku arvestamisel tasanduslisa puhul ja tavalise pensioni puhul peaks jääma liikmesriigi kaalutlusõiguse raamidesse, kellel on nimelt õigus mõne hüvitise puhul arvestada hüvitise saaja varalist olukorda, teiste puhul seevastu mitte.

39. *Komisjon* teeb ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et direktiivi 79/7 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus pensionide iga-aastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt miinimumpensioni saajate teatud grupile on ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus kui teistele pensionisaajatele, kui see säte asetab ebasoodsamasse seisu 25 % meessoost ja 57 % naissoost pensionisaajatest, välja arvatud juhul, kui see on õigustatud objektiivsetel põhjustel, millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega.

40. Oma õigusliku arusaama põhjendamiseks viitab komisjon sellele, et vastavalt kohtupraktikale on ebavõrdse kohtlemisega tegemist juhul, kui naissoost töötajate osakaal, kes ei vastanud teatud tingimusele, et kohaldada nende suhtes kaitset töölt vabastamise vastu, moodustab statistiliselt „tunduvalt madalama protsendi" või kui on olemas „väike, aga pika perioodi jooksul jätkuv suhteliselt muutumatu vahe". Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt esitatud andmete alusel – millest nähtub, et miinimumpensioni saab 57% naistest ja 25% meestest – ei saa eitada, et eelkõige on sellest negatiivses mõttes puudutatud naised ja seetõttu on objektiivselt tegemist naiste ebasoodsa kohtlemisega. See ebavõrdne

kohtlemine on seda tõsisem, et isikute hulgas, kes ei saanud tasanduslisa, on tunduvalt rohkem naisi kui mehi.

C. *Kolmas eelotsuse küsimus*

41. *Austria valitsus* teeb ettepaneku, vastata kolmandale eelotsuse küsimusele nii, et juhul kui Euroopa Kohus peaks siiski käsitama teatud grupi pensionisaajate potentsiaalselt väiksemat pensionitõusu naiste diskrimineerimisena, on see õigustatud lahutamatu seose tõttu tasanduslisandi erakorralise tõstmise ja sellega seotud vaesuse vastase võitluse vahel (sotsiaalpoliitika õiguspärase eesmärgina); samuti on nimetatud meede eesmärkide saavutamiseks sobiv ega lähe kaugemale, kui on nende eesmärkide saavutamiseks vajalik. Pensionisaaja muude isiklike sissetulekute kui ka temaga ühises majapidamises elava abikaasa või registreeritud elukaaslase sissetulekute arvessevõtmine tasanduslisa puhul ei ole sellega vastuolus.

42. Mis puudutab tasanduslisa läve erakorralise tõstmise põhjendamist, siis juhib Austria valitsus tähelepanu sellele, et 2008. aasta pensionide korrigeerimise eesmärk oli aidata väikeste pensionide ja miinimumpensionide saajaid. Eesmärk oli teha tähtis samm võitluses eakate vaesuse vastu. Sellised isikud nagu põhikohtuasja kaebuse esitaja, kellel olid muud sissetulekud (enda või elukaaslase sissetulekud), ei vaja siiski nimetatud sotsiaalpoliitilisi meetmeid. Nende puhul tuleb nimelt lähtuda sellest, et nende muude sissetulekute tõttu ei ähvardanud neid vaesus vanas eas ja seetõttu ei vajanud nad suuremat pensioni korrigeerimist kui seda näeb ette tarbijahinnaindeks.

43. Muus osas viitab Austria valitsus Austria Verfassungsgerichtshofi 24. septembri 2009. aasta otsusele, milles viimane tuvastas, et 2008. aasta pensionide korrigeerimine on konstitutsiooniga kooskõlas ega riku põhiõigusi, eelkõige ka mitte võrdsuse põhimõtet. Lisaks tunnustas Verfassungsgerichtshof otsest vastastikust seost pensionide korrigeerimise ja tasanduslisa erakorralise tõstmise vahel. Viimati mainitut tuleb seetõttu 2008. aasta pensionide erakorralise korrigeerimise teel toimunud pensionihüvitiste suurendamise hindamisel arvesse võtta.

44. *Iirimaa* teeb ettepaneku vastata kolmandale eelotsuse küsimusele nii, et naissoost pensionisaajate ebasoodsam kohtlemine nende pensioni iga-aastasel tõstmisel võib olla

põhjendatud juhul, kui see on sobiv ja vajalik sotsiaal- või majanduspoliitilisel eesmärgil, millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega. Niivõrd kui liikmesriik tugineb direktiivi 79/7 artikli 7 lõike 1 punktile a, saab ebasoodsamat kohtlemist põhjendada ka naissoost pensionisaajate varasema pensioniea ja/või pensioni saamise pikema perioodiga.

45. Iirimaa juhib oma õigusliku seisukoha põhjendamiseks tähelepanu sellele, et sotsiaalabi reguleerimise raames toetatakse paratamatult mõnda hüvitise saajate gruppi, samal ajal kui teised grupid seevastu välistatakse, kusjuures vajadusel võidakse kohaldada keerukaid kriteeriume ja diferentseerimist. Euroopa Kohtu praktikas leidub arvukalt juhtumeid, kus üksikute riikide õigusnorme on diskrimineerimise tõttu vaidlustatud ja Euroopa Kohus on otsustanud, et siseriiklikus õiguses ette nähtud kriteeriumid on põhjendatud õiguspärase eesmärgiga. Vaatamata sellele, et eelarvekaalutlused kui sellised ei saa põhjendada soolist diskrimineerimist, leidis Euroopa Kohus, et avalikkusele kulude nõuetekohase suunamise tagamise vajadus kujutab endast õiguspärast eesmärki. Iirimaa arvates järgivad liikmesriigid iga-aastase eelarve kinnitamise menetluse raames piiratud avalike vahendite eraldamisel mitut õiguspärast sotsiaal- ja majanduspoliitilist eesmärki, sealhulgas piiratud avalike vahendite jaotamist erinevate isikute gruppide vahel ja kulude nõuetekohast suunamist avalikkusele. Seejuures on liikmesriikidel väga ulatuslik kaalutlusõigus. Samamoodi võib juhul, kui aeg-ajalt tuleb protsendimäärasid korrigeerida, olla lihtsam teostada kindlasummalist määrade tõstmist, kui arvutada iga konkreetse isiku jaoks välja täpne protsendimäär. Käesoleval juhul jagas siseriiklik kohus pensionid nelja kategooriasse. Neid võiks aga jaotada ka täiesti teisiti. Iirimaa valitsuse arvates suureneksid liikmesriikide halduskulud tohutult suurel määral, kui iga regulatsiooni puhul tuleks enne seda, kui saaks ette näha üldise pensionide tõstmise, läbi viia meeste ja naiste vahelise proportsiooni statistiline analüüs.

46. Lõpuks märgib Iirimaa, et on võimalik, et Austrias kehtib meeste ja naiste suhtes erinev pensioniiga. Kui see peaks nii olema, saaks Austria vajaduse korral tugineda direktiivi 79/7 artikli 7 lõike 1 punktile a. Seega oleks Austrial õigus kehtestada meeste ja naiste suhtes erinevad nõuded, kui need on „vältimatult" seotud erineva pensionieaga.

47. *Komisjon* teeb ettepaneku vastata kolmandale eelotsuse küsimusele nii, et naissoost pensionisaajate ebasoodsamat kohtlemist pensionide iga-aastasel tõstmisel ei saa põhjendada nende varasema pensionieaga ega pensioni saamise pikema perioodiga või

sellega, et sotsiaalõiguse kohaselt ette nähtud miinimumsissetuleku määra (tasanduslisa läve) tõsteti ebaproportsionaalselt, kui sotsiaalõiguses ette nähtud miinimumsissetuleku (tasanduslisa) võimaldamise kohta kehtivad sätted näevad ette pensionisaaja enda muude sissetulekute kui ka temaga ühes majapidamises elava abikaasa sissetulekute arvessevõtmist, samal ajal kui teiste pensionisaajate puhul toimub pensioni tõstmine pensionisaaja enda muud sissetulekut või tema abikaasa sissetulekut arvesse võtmata.

48. Mis puudutab naissoost pensionisaajate ebavõrdset kohtlemist varasema pensioniea või pensioni saamise pikema perioodi alusel, siis juhib komisjon tähelepanu sellele, et omandatud kindlustuskuude arvu on arvestatud juba pensioni määramisel ja seda ei või teist korda arvesse võtta. Mis puudutab naiste kõrgemat keskmist oodatavat eluiga, siis väidab komisjon, et see ei ole vastuvõetav õigustav alus, kuna pikem oodatav eluiga on tüüpiline sooga seotud erinevus. Lisaks on küsitav, milles täpselt seisneb tasanduslisa läve tõstmise õiguspärane eesmärk. Lõpuks viitab komisjon sellele, et Euroopa Kohus annab liikmesriikidele sotsiaalkindlustuse skeemide suhtes küll kaalutlusõiguse, kuid tugineb rangelt sotsiaalpoliitilise eesmärgi vajalikkusele ja sobivusele.

## VI. Õiguslik hinnang

### A. *Sissejuhatavad märkused*

#### 1. Diskrimineerimiskeelu alused vastavalt liidu õigusele

49. Meeste ja naiste töökohal võrdse kohtlemise põhimõte [9] on liidu tööõiguses keskse kohal. [10] Meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõte tööelus on rahvusvahelise

9 – Vt põhjalik käsitlus meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõtte kohta Euroopas McCrudden, C. ja Prechal, S., *The Concepts of Equality and Non-Discrimination in Europe: A practical approach*, Euroopa Komisjoni aruanne, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat, 2009.

10 – Vt selle kohta Krimphove, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, München, 1996, lk 140.

tööõiguse tasandil sätestatud Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) 29. juuni 1951. aasta konventsioonis nr 100 mees- ja naistöötajate võrdse tasustamise kohta võrdväärse töö eest, mille on ratifitseerinud paljud liikmesriigid. Spetsiaalselt Euroopa Liidu tööõiguse kohta nimetab töötajate sotsiaalsete põhiõiguste ühenduse harta punkt 16 [11] – millele osundavad Euroopa Liidu lepingu preambul ja EÜ artikli 136 esimene lõik – meeste ja naiste võrdse kohtlemise nõuet ning meeste ja naiste võrdsete võimaluste edendamist. Lisaks näeb esmane õigus EÜ artiklis 2 ja artikli 3 lõikes 2 üldise eesmärgina ette meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise. Peale selle on Euroopa Kohus väljakujunenud kohtupraktikas rõhutanud selle nõude fundamentaalset tähendust sellega, et ta on nimetanud seda ühenduse õiguse üheks põhireegliks. [12]

50. Õiguslikult siduva pidepunkti mõlemast soost töötajate võrdseks kohtlemiseks sätestas liidu seadusandja esmases õiguses algul ainult tasu maksmise küsimuses, nimelt EÜ artiklis 141 (ELTL artikkel 157). Nimetatud säte kohustab iga liikmesriiki tagama „meestele ja naistele võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte rakendamise." Euroopa Kohus on tõlgendamise teel arendanud sellest välja ulatusliku diskrimineerimisvastase õiguse. Kuna nimetatud säte hõlmab aga üksnes tasu maksmise koosseise ega reguleeri sugude üldist võrdset kohtlemist tööelus, on liidu seadusandja alates möödunud sajandi 70. aastatest käsitlenud arvukates õigusaktides intensiivselt meeste ja naiste universaalse võrdse kohtlemise teemat, kusjuures on reguleeritud ka sotsiaalõiguslikke aspekte nagu näiteks seoses töötajate õigustega sotsiaalkindlustushüvitistele. [13] Vastuvõetud õigusaktide hulka kuulub käesolevas kohtuasjas

11 – Töötajate sotsiaalsete põhiõiguste ühenduse harta punktis 16 on öeldud: „Tuleb tagada meeste ja naiste võrdõiguslikkus. Tuleb jätkuvalt edendada meeste ja naiste võrdseid võimalusi. Sel eesmärgil tuleb igal pool, kus see on vajalik, intensiivistada tegevust meeste ja naiste võrdsuse põhimõtte kohaldamise tagamiseks eelkõige seoses töö saamise, töö tasustamise, töötingimuste, sotsiaalkaitse, hariduse, kutseõppe ja edutamisega. Tuleb välja töötada ka meetmed, mis võimaldavad meestel ja naistel paremini sobitada oma ametialaseid ja perekondlikke kohustusi."

12 – Vt põhjapaneva tähtsusega 8. aprilli 1976. aasta otsus kohtuasjas 43/75: Defrenne („Defrenne II", EKL 1976, lk 455, punkt 12); 15. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas 149/77: Defrenne („Defrenne III", EKL 1978, lk 1365, punktid 26 ja 27); 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 152/84: Marshall (EKL 1986, lk 723, punkt 36) ja 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 262/84: Beets-Proper (EKL 1986, lk 773, punkt 38); lisaks 24. veebruari 1994. aasta otsus kohtuasjas C-343/92: Roks jt (EKL 1994, lk I-571, punkt 36); 6. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-226/98: Jørgensen (EKL 2000, lk I-2447, punkt 39); 20. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas C-187/00: Kutz-Bauer (EKL 2003, lk I-2741, punkt 60) ja 23. oktoobri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-4/02 ja C-5/02: Schönheit ja Becker (EKL 2003, lk I-12575, punkt 85).

13 – Vt Prechal, S., „Access to equality: An introduction", *Access to equality between men and women in the European Community*, Brüssel, 1993, lk 1 jj, ja Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, Baden-Baden, 1997, lk 22 jj. Nagu selgitab Bieback, K.-J. teoses *Europäisches Sozialrecht*, 5. tr, Baden-Baden, 2010, lk 535, punkt 1, on tavaliselt makstavat tasu siiski raske eristada kutsealaste sotsiaalkindlustusskeemide hüvitistest ja neid on omakorda raske eristada seadusega kehtestatud / riiklike süsteemide hüvitistest, kuna kutsealased skeemid on sageli suurel määral sõltuvad riiklikest skeemidest ja neid ei saa ilma riiklike skeemideta otstarbekalt reguleerida.

asjakohane direktiiv 79/7, mis käsitleb selle eluvaldkonna spetsiifilist sotsiaalset külge ja täiendab seetõttu teatud määral EÜ asutamislepingu artikli 141 suuniseid. Eelkõige selle direktiivi sätete täiendava funktsiooni tõttu ja ka liidu tollal veel ebapiisava pädevuse tõttu töö- ja sotsiaalõiguse valdkonnas tugineti direktiivi 79/7 vastuvõtmisel EÜ artikli 308 (ELTL artikkel 352) üldisele täiendavale pädevusele.

51. Vahepeal on aga toimunud põhjapanev muutus liidu sotsiaalõiguse valdkonnas, kuna liidul on alates Amsterdami lepingu jõustumisest ja EÜ artikli 13 (ELTL artikkel 19) ning EÜ artikli 136 jj (ELTL artikkel 151 jj) kehtestamisest ulatuslik reguleerimispädevus kogu sotsiaalkindlustusalase ja diskrimineerimisvastase õiguse osas,[14] mis on võimaldanud vastu võtta arvukaid õigusakte. Sellega seoses ei või jätta mainimata lõplikku kinnitust, mille sai meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõte selle sätestamisega Euroopa Liidu põhiõiguste harta[15] **artiklites 21 ja 23. Nimetatud sätted keelavad esiteks diskrimineerimise soo tõttu, teiseks kohustavad need liitu ja selle liikmesriike tagama liidu õiguse kohaldamisel mõlema soo võrdõiguslikkuse kõikides valdkondades.**

2. Kohaldatavus kaudse diskrimineerimise suhtes

52. Direktiivi 79/7 ei ole alates selle jõustumisest muudetud. Selle praktiline tähtsus seisneb eelkõige kaudse diskrimineerimise keelus, mida on artikli 4 lõikes 1 ka sõnaselgelt nimetatud, kuna otsene diskrimineerimine on siseriiklikes sotsiaalõiguskordades enamasti juba kõrvaldatud.[16] Ka käesoleval juhul kohtuvaidluse esemeks oleva siseriikliku sätte puhul on tegemist kaudse soolise diskrimineerimise kahtlusega, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetest nähtub, et miinimumpensioni saajate grupi hulka, kelle

14 – Vt 1. märtsi 2011. aasta otsus kohtuasjas C-236/09: Association Belge des Consommateurs Test-Achats jt (EKL 2011, lk I-773, punkt 18 jj). Vt Schiek, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, 3. tr, Baden-Baden, 2007, lk 220, ja Galantino, L., *Diritto comunitario del lavoro*, Torino, 2000, lk 46 jj.

15 – ELT 2010, C 83, lk 389.

16 – Vt eespool 10. joonealuses märkuses viidatud Krimphove, D., lk 140; Haverkate, G. ja Huster, S., *Europäisches Sozialrecht – Eine Einführung*, Baden-Baden, 1999, punkt 701, lk 399, kes viitavad sellele, et direktiivi 79/7 praktiline raskuspunkt asub kaudse diskrimineerimise valdkonnas, mida on artikli 4 lõikes 1 ka sõnaselgelt mainitud.

pensione erakorraliselt ei tõsteta, kuuluvad enamikus naised, kuigi nimetatud säte ei ole sõnaselgelt seotud sooga kui võimaliku vahetegemise kriteeriumiga.

53. Kõigepealt tuleb aga välja selgitada, kas direktiivi 79/7 kohaldamisala üldse hõlmab siseriiklikus õiguses ette nähtud pensionide korrigeerimist. See on esimese eelotsuse küsimuse ese. Teine eelotsuse küsimus käsitleb seda, kas meeste ja naiste erinevat osakaalu silmas pidades – eeldusel, et see ei ole objektiivselt õigustatud – on tegemist direktiivi 79/7 artikli 4 lõikes 1 keelatud soolise diskrimineerimisega. Oma kolmanda eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas rahaliselt ebasoodsamat kohtlemist, mis saab ühele pensionisaajate grupile osaks seetõttu, et selle grupi puhul võetakse – erinevalt teisest pensionisaajate grupist, kelle suhtes nimetatud sätet ei kohaldata – arvesse nii pensionisaaja muud isiklikud sissetulekud kui ka temaga ühises majapidamises elava abikaasa sissetulekud, on võimalik õigustada. Ülevaatlikkuse huvides tuleb eelotsuse küsimusi uurida esitatud järjekorras.

54. Ennetavalt tuleb Austria valitsuse vastuväitele, mille kohaselt on Austria Verfassungsgerichtshof juba lugenud põhjendamatuks eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused selle kohta, kas vaidluse esemeks olev siseriiklik säte on kooskõlas konstitutsiooniõiguses tagatud võrdõiguslikkuse põhimõttega – mis hõlmab ka soolise diskrimineerimise keeldu –, vastata, et sellel asjaolul ei ole mingit mõju käesolevale eelotsusemenetlusele, kuna siinjuures on tegemist üksnes selle küsimuse kontrollimisega, kas see säte on vastuolus liidu õigusega. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika on seisukohal, et liidu õiguse ülimuslikkuse tagamiseks eeldab selle koostöösüsteemi toimimine seda, et siseriiklikul kohtul oleks igas menetlusetapis, mida ta sobilikuks peab, ning isegi pärast põhiseaduslikkuse kontrolli vahemenetluse lõppemist vabadus esitada Euroopa Kohtule kõik eelotsuse küsimused, mida ta vajalikuks peab. [17]

B. *Esimene eelotsuse küsimus*

55. Nagu nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest, ei vaidle põhikohtuasja pooled selle üle, et põhikohtuasja kaebuse esitaja kui pensioni saaja kuulub direktiivi 79/7 isikulisse kohaldamisalasse ning käesoleva menetluse esemeks olevad sätted kuuluvad põhimõtteliselt samuti direktiivi esemelisse

17 – Vt 22. juuni 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-188/10 ja C-189/10: Melki ja Abdeli (EKL 2010, lk I-5667, punkt 52).

kohaldamisalasse. Pooled vaidlevad siiski selle üle, kas direktiivi 79/7 artikli 4 lõike 1 diskrimineerimiskeeld hõlmab ka riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastast korrigeerimise (indekseerimise) süsteemi. [18]

56. Eelotsusemenetluses osalejatest näib ainult Iirimaa olevat erineval seisukohal küsimuses, mis puudutab direktiivi 79/7 esemelist kohaldamist põhikohtuasja suhtes. Seetõttu käsitlen ma seda aspekti oma selgitustes eraldi. Sel eesmärgil tuleb kõigepealt uurida küsimust, kas vaidluse esemeks oleva pensionide korrigeerimise puhul on tegemist riikliku skeemiga, mis pakub kaitset mõne direktiivi 79/7 artikli 3 lõikes 1 loetletud riski vastu. Nagu Euroopa Kohus on juba leidnud, kuulub hüvitis nimetatud direktiivi kohaldamisalasse ainult juhul, kui see kuulub ühe loetletud riski vastase kaitse riiklikku skeemi, on sellise skeemi osa või kujutab endast sama eesmärgiga sotsiaalabi vormi. [19] Teisiti öeldes peab hüvitis olema otseselt ja tõhusalt seotud mõne direktiivi 79/7 artikli 3 lõikes 1 loetletud riski vastase kaitsega. [20]

57. Selle kohta tuleb märkida, et direktiivi kõnealune säte nimetab mh sõnaselgelt „vanadusega seotud riske". Sedalaadi riskide vastase kaitse riiklikku skeemi kuulub kahtlemata esmajoones vanaduspension, millele on põhikohtuasja kaebuse esitajal õigus seaduse alusel. Selle hulka kuuluvad tingimata ka sellised korrapärased vanaduspensioni tõstmised nagu käesoleva vaidluse esemeks olev pensionide korrigeerimine, mille eesmärk on eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel [21] tagada pensionide väärtus ja säilitada nende ostujõud, kuna Austria valitsuse selgituste [22] kohaselt seisneb selliste meetmete eesmärk selles, et kaitsta pensionisaajaid üldjuhul vanusega kaasneva riski vastu, nimelt vanemate inimeste vaesuse vastu. Igakordse tarbijahinnaindeksi alusel korrigeerimise eesmärk on nimelt takistada ülalpidamiseks vajaliku sissetuleku või selle ostujõu vähenemist. Direktiivi tõlgendamise seisukohast on seega tähtsusetu, et selle sõnastus ei hõlma pensionide korrigeerimist, kuna direktiivi 79/7 artiklite 3 ja 4 mõte ja eesmärk räägivad selgelt sellise tõlgenduse poolt, mille kohaselt kuuluvad sellised pensionide korrigeerimised samuti direktiivi esemelisse kohaldamisalasse. Nimelt

18 – Vt eelotsusetaotlus, lk 7.

19 – Vt 24. juuni 1986. aasta otsus kohtuasjas 150/85: Drake (EKL 1986, lk 1995, punkt 21); 4. veebruari 1992. aasta otsus kohtuasjas C-243/90: Smithson (EKL 1992, lk I-467, punkt 12) ja 16. juuli 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-63/91 ja C-64/91: Jackson ja Cresswell (EKL 1992, lk I-4737, punkt 15).

20 – Vt 11. juuli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-228/94: Atkins (EKL 1996, lk I-3633). Vt Egger, J., *Das Arbeits- und Sozialrecht der EU und die österreichische Rechtsordnung*, 2. tr, Viin, 2005, lk 323.

21 – Vt eelotsusetaotlus, lk 16.

22 – Vt Austria valitsuse kirjalikud märkused, lk 18.

on raske põhjendada seisukohta, et vanaduspensioni ja selle tagantjärele korrigeerimise vahel on oluline erinevus, kuna korrigeerimine on kokkuvõttes ainult esialgse summa uuesti arvutamine. Pensionide tõstmine on väärtuse tagamise riikliku meetmena, nagu komisjon [23] õigesti märgib, ainult üks pensionide arvutamise võimalus teatud aastal.

58. Selle teesi kohta ei tule üksnes märkida, et esialgselt igakuise pensionina määratud summat kasutatakse pensioni protsentuaalse tõstmise arvutamise alusena. Lisaks tuleb silmas pidada, et vanaduspensioni esialgne ülesanne, st vanusega seotud riskide eest kaitsmine, ei muutu ka pärast korrigeerimist. Pensionide tagantjärele korrigeerimisega ei omanda pensionisaaja õigus erinevalt sellest, mida arvab Iirimaa, [24] teistsugust õiguslikku kvaliteeti. Pensionide tõstmise süsteem on seega otse ja tõhusalt seotud ühe artikli 3 lõikes 1 nimetatud riski vastase kaitsega. Iirimaa toodud võrdlus Ühendkuningriigi sissetulekutoetuse süsteemiga (*Income Support*), mis oli kontrolli ese liidetud kohtuasjades Jackson ja Cresswell, [25] on ekslik, kuna selle sissetulekutoetuse korral oli tegemist hüvitisega, mille puhul oli selgelt tegemist sotsiaalabiga, mida anti väikesepalgalistele isikutele. Seda anti teatud isiklike olukordade puhul isikutele, kelle vahenditest ei piisanud oma vajaduste katmiseks siseriikliku õiguse mõttes. Ka Euroopa Kohus sedastas loogiliselt, et direktiivi 79/7 artikli 3 lõiget 1 ei saa selliste hüvitiste suhtes kohaldada. [26] Põhikohtuasjas sellist olukorda igatahes ei esine. Pensionide korrigeerimise puhul, mida käesolevas kohtuasjas käsitletakse, on pigem tegemist, millele viitab juba ka selle nimetus, esialgse pensionisumma tagantjärele muutmisega, et võtta arvesse muutunud olusid.

59. Vastavalt sellele tuleb summa korrigeerimist samamoodi kui vanaduspensioni esialgset kindlaksmääramist mõista „hüvitise arvutamisena" direktiivi 79/7 artikli 4 lõike 1 tähenduses. Teistsugune lähenemine viiks lõpuks selleni, et tuleb eeldada lünka direktiivis või oletada, et seadusandja tahtis diskrimineerimist meeste ja naiste vahelises suhtes takistada vanaduspensioni esmakordsel määramisel, mitte aga pensioni hilisemate iga-aastaste korrigeerimiste puhul. Selline tulemus ei ole vastuvõetav, kui silmas pidada

23 – Vt komisjoni kirjalikud märkused, punkt 18.

24 – Vt Iirimaa kirjalikud märkused, punkt 37 jj.

25 – Eespool 19. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Jackson ja Cresswell.

26 – Samas, punkt 22.

direktiivi põhjenduses 1 nimetatud direktiivi eesmärki rakendada võrdse kohtlemise põhimõte sotsiaalkindlustuse valdkonnas. Järelikult tuleb Iirimaa argumendid tagasi lükata.

60. Eelnevat arvesse võttes tuleb direktiivi 79/7 artiklit 4 tõlgendada nii, et ka riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteem kuulub selle sätte lõikes 1 sätestatud diskrimineerimiskeelu alla.

C. *Teine eelotsuse küsimus*

1. Üldised märkused

61. Nagu kõik menetlusosalised õigesti märgivad, on liikmesriikidel sotsiaalpoliitika valdkonnas lai kaalutlusruum, ja nimelt sotsiaalse kaitse meetmete laadi ja nende rakendamise konkreetsete üksikasjade osas.[27] See kaalutlusruum on siiski piiratud, kuna liidu õigus seab liikmesriikidele põhimõttelised piirid, mida nad peavad oma seadusandluses järgima. Direktiivi 79/7 artikli 4 lõige 1 kujutab endast Euroopa Kohtu praktika kohaselt sellist piirangut.[28] Direktiivi nimetatud säte keelab nimelt igasuguse otsese või kaudse soolise diskrimineerimise erinevatel sotsiaalkindlustushüvitiste andmisega seotud juhtudel. Pärast seda, kui eespool on juba tuvastatud, et vaidluse esemeks olevat pensionide korrigeerimist tuleb lugeda „hüvitiste arvutamiseks" selle sätte tähenduses, tuleb järgnevalt välja selgitada, kas põhikohtuasjas on tegemist diskrimineerimisega.

2. Neutraalselt sõnastatud õigusnorm

62. Otsene diskrimineerimine on, nagu juba märgitud, algusest peale välistatud, kuna tõstetakse kõikide pensionisaajate pensione,

27 – Vt 8. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-8/94: Laperre (EKL 1996, lk I-273, punkt 18); 14. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-317/93: Nolte (EKL 1995, lk I-4625, punkt 33); 19. novembri 1992. aasta otsus kohtuasjas C-226/91: Molenbroek (EKL 1992, lk I-5943, punkt 15) ja 7. mai 1991. aasta otsus kohtuasjas C-229/89: komisjon *vs.* Belgia (EKL 1991, lk I-2205, punkt 19).

28 – Vt 9. veebruari 1999. aasta otsus kohtuasjas C-167/97: Seymour-Smith ja Perez (EKL 1999, lk I-623, punktid 74 ja 75); eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Kutz-Bauer, punktid 55–57); 11. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-77/02: Steinicke (EKL 2003, lk I-9027, punkt 63) ja 18. jaanuari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-385/05: Confédération générale du travail jt (EKL 2007, lk I-611, punktid 28 ja 29).

ilma seda sooga eraldi sidumata. Pealegi ei ole ükski pool seda eeldust vaidlustanud.

63. Vaidluse esemeks olevad siseriiklikud sätted, millel käesolev regulatsioon põhineb, ei taotle mingil juhul eesmärki asetada teatud soost isikute grupp ebasoodsamasse olukorda. Pigem põhineb 2008. aasta pensionide korrigeerimise süsteem pensionisaajate jagamisel mitmesse kategooriasse, mis erinevad üksteisest pensionide suuruse poolest ja mille suhtes kohaldatakse erinevas suuruses korrigeerimist, olgu siis protsendimäärade või kindlate summade vormis. Austria Verfassungsgerichtshofi 24. septembri 2009. aasta otsusest 2008. aasta pensionide korrigeerimise kooskõla kohta konstitutsiooniga, millele Austria valitsus oma selgituste raames viitab, nähtub, et klassifitseerimine põhineb „sotsiaalsel astmestamisel" ja tuleneb algselt Austria valitsuse ja Austria Seniorenrat'i (pensionäride nõukogu), kes on pensionäride huvide esindaja selles liikmesriigis, vahelisest kokkuleppest. Asjaomase reformi tekkeloole ja selle taustaks olevatele määravatele kaalutlustele viidates tugineb Austria valitsus lõpuks oma kaalutlusõigusele pensionide korrigeerimisel. Kokkuvõttes võib siiski nentida, et vaidluse esemeks olevad siseriiklikud sätted, millel asjaomane regulatsioon põhineb, on kohtupraktika tähenduses „neutraalselt sõnastatud",[29] millega on sisuliselt ühtlasi täidetud kaudse diskrimineerimise eeldamise esimene tingimus.

64. Jääb üle kontrollida, kas on tegemist kaudse diskrimineerimisega. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on kaudse diskrimineerimisega direktiivi 79/7 artikli 4 lõike 1 tähenduses tegemist siis, kui siseriiklik säte ei ole küll otseselt seotud sooga, vaid on sõnastatud neutraalselt, kuid asetab tegelikult arvestatavalt suurema hulga ühe soo esindajaid ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud siis, kui seda kohtlemise erinevust õigustavad objektiivsed asjaolud, millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega.[30] See on nii juhul, kui valitud vahendid teenivad selle liikmesriigi, kelle õigusnormidega on tegemist, sotsiaalpoliitika õiguspärast eesmärki, ja kui

29 – Eespool 20. joonealuses märkuses viidatud Egger, J., lk 323, leiab, et neutraalsete tunnustena, mida reguleerimisel kasutatakse, tulevad arvesse „Teilzeitarbeit" (osalise tööajaga töö) või „geringfügige Beschäftigung" (osalise koormusega töö). Sarnasel seisukohal on ka eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Galantino, L., lk 194. Prechal, S. leiab teoses „Combatting indirect discrimination in community law context", *Legal issues of european integration*, 1993/1, Amsterdam, lk 84 jj, et neutraalsete tunnustena, mis võivad varjata kaudset diskrimineerimist, tulevad arvesse ka muud tunnused nagu nt „Altersbeschränkungen" (vanuselised piirangud) (kuna naised on alates teatud vanusest hõivatud laste kasvatamisega), „Beschäftigung in Teilzeitarbeitsverhältnissen" (osalise tööajaga töötamine) (kuna majapidamiskohustused ei võimalda naistel täistööajaga töötada), „Ausbildungserfordernisse" (haridusnõuded) (kuna naistel on harvem võimalik omandada kõrgem haridus), „physische Verfassung" (füüsiline seisund), „geografische Mobilität" (geograafiline mobiilsus) jne.

30 – Vt mh eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Jørgensen, punkt 29; 26. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-322/98: Kachelmann (EKL 2000, lk I-7505, punkt 23); 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-25/02: Rinke (EKL 2003, lk I-8349, punkt 33); eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 67, ja 12. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-313/02: Wippel (EKL 2004, lk I-9483, punkt 43).

need vahendid on nimetatud eesmärgi saavutamiseks sobivad ja vajalikud. [31]

65. Vastavalt sellele määratlusele tuleb asjakohaseid probleeme uurida selles järjekorras, et kõigepealt tuleb tuvastada, kas tegemist on meeste ja naiste ebavõrdse kohtlemisega. Juhul kui tuleb vastata jaatavalt küsimusele, et selline ebavõrdne kohtlemine on olemas, tuleb järgnevalt välja selgitada, kas see on ka põhjendatud. [32]

3. Meeste ja naiste ebavõrdne kohtlemine

66. Kooskõlas kriteeriumidega, mille Euroopa Kohus on välja kujundanud kaudse diskrimineerimise tõendamise eesmärgil, tuleb järgnevalt välja selgitada, kas vaidluse esemeks olev regulatsioon „mõjutab" naissoost pensionisaajaid „ebasoodsamalt" [33] kui meessoost pensionisaajaid. Sellega seoses tuleb siiski märkida, et Euroopa Kohus ei loe iga vähese tähtsusega ebavõrdset kohtlemist koosseisule vastavaks. Pigem tuleneb senise kohtupraktika täpsemast uurimisest, et olulise ebavõrdse kohtlemise olemasolu jaoks eeldab Euroopa Kohus seda, et on ületatud teatav olulisuse lävi, [34] millega on tegemist juhul, kui ebasoodsamasse olukorda on seatud „palju suuremal hulgal" [35] või „sisuliselt arvestatavalt suurem hulk" [36] ühe soo esindajaid.

67. Seda, kas põhikohtuasjas on kohtupraktika tähenduses ebasoodsast õigusnormist sisuliselt puudutatud „arvestatavalt suurem protsent" [37] naissoost pensionisaajaid kui meessoost pensionisaajaid, saab tuvastada üksnes faktiliste asjaolude hindamise teel, mille väljaselgitamine on selle jaoks vajaliku objektiivse läheduse ja spetsiifiliste asjaolude tundmise tõttu esmajoones siseriikliku kohtuniku ülesanne. Euroopa Kohus saab liidu õiguse tõlgendamisel tugineda ainult

31 – Vt eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Roks, punktid 33 ja 34; eespool 27. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Nolte, punkt 28, ja eespool 25. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Laperre, punkt 14. Thüsing, G., *Europäisches Arbeitsrecht*, lk 69, punkt 5, juhib tähelepanu sellele, et kaudse diskrimineerimise instituut, mille kohaselt väliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab teatud tunnusega isikud teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealusel sättel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud (vt nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel [EÜT L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79] *a*rtikli 2 lõikes 2 toodud definitsioon), kujundati kõigepealt välja seoses teenuste osutamise vabadusega, enne kui see kanti 31. märtsi 1981. aasta otsuses kohtuasjas 96/80: Jenkins (EKL 1981, lk 911) üle soolisele diskrimineerimisele.

32 – Vastab põhiliselt kontrollimisskeemile, mille esitasid eespool 16. joonealuse märkuses viidatud Haverkate, G. ja Huster, S., punkt 701, lk 399.

33 – Vt eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Seymour-Smith ja Perez, punkt 52, ja eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 69.

34 – Vt selle kohta Steiner, J., „The principle of equal treatment for men and women in social security", *Sex equality law in the European Union*, lk 123, 69. joonealune märkus, kes märgib, et Euroopa Kohus ei ole veel kindlaks määranud künnist, millest alates võib regulatsiooni mõju lugeda ebaproportsionaalseks, kuigi selleks näib olevat vajalik protsendimäärade oluline lahknevus.

35 – Vt 27. oktoobri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-411/96: Boyle jt (EKL 1998, lk I-6401, punkt 76); 21. oktoobri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-333/97: Lewen (EKL 1999, lk I-7243, punkt 34) ja 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-537/07: Gómez-Limón (EKL 2009, lk I-6525, punkt 54).

36 – Vt eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

37 – Vt eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 71.

asjaolude kirjeldusele, nii nagu see nähtub eelotsusetaotlusest ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalikest märkustest. [38]

68. Peamised faktid on juba kokkuvõtlikult esitatud teises eelotsuse küsimuses. Lisaks selgitab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsusetaotluses, et tema arvates on 2008. aasta pensionide korrigeerimisest puudutatud pensionisaajate erineva kohtlemisega tegemist selles osas, et tasanduslisa lävest (747 eurot) madalamaid pensione tõsteti ainult 1,7 % võrra, samal ajal kui 747 euro ja 2 160 euro vahemikku jäävaid pensione tõsteti rohkem. Põhikohtuasja menetluses esitatud statistiliste andmete kohaselt said ASVG kohaldamisalas oma töötamisaja alusel pensioni (isiklik pension) kokku 1 325 762 isikut (nendest 614 293 mehed ja 711 469 naised). Pensionisaajate hulgas said kokku 562 463 isikut pensioni kuni 750 eurot kuus (nn miinimumpension), kusjuures nii suurt pensioni said 408 910 naist ja 153 553 meest. Sellest tuleneb, et naissoost pensionisaajate grupis on kuni 750 euro suurust pensioni kuus saavate naiste osakaal 57 %. Seevastu on miinimumpensioni (kuni 750 eurot kuus) saavate meeste hulk meessoost pensionisaajate grupis 25 %. Seega on 2008. aasta pensionide korrigeerimisega ebasoodsamasse olukorda seatud naiste protsent kokkuvõttes 2,3 korda suurem kui meeste oma. [39]

69. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel oli käesoleval juhul – arvestades, et Euroopa Kohus ei ole veel seadnud alampiiri, millest lähtudes võib eeldada kaudset diskrimineerimist – vajalik esitada Euroopa Kohtule küsimus, kas naissoo märkimisväärselt suurema osakaalu tõttu ebasoodsamasse olukorda seatud isikute hulgas on tegu kaudse soolise diskrimineerimisega liidu õiguse tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohtuga tuleb nõustuda selles osas, et Euroopa Kohus on siiani loobunud siduva künnise või koguni teatava protsendimäära erinevuse kindlaksmääramisest, millest alates on tegemist ebavõrdse kohtlemise koosseisuga. [40] Euroopa Kohtu senise praktika, mis käsitleb direktiivi 79/7, uurimine ei võimalda teha täpseid

38 – Vt eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 71; eespool 27. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Molenbroek, punkt 12; eespool 19. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Jackson ja Cresswell, punkt 3, ja 11. juuni 1987. aasta otsus kohtuasjas 30/85: Teuling (EKL 1987, lk 2497, punkt 14).

39 – Vt eelotsusetaotlus, lk 10.

40 – Seda hinnangut jagab ka eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Prechal, S., lk 85 jj. Autori arvates on see aga arusaadav, kuna mõnes Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotluses olid eelotsusetaotluse esitanud kohtud näiteks juba tuvastanud, et teatud meede puudutab „valdavalt naisi", või olid eelotsuse küsimused sõnastatud nii, et oli eeldatud ebavõrdset kohtlemist. Peale selle märgib ta, et vastavalt pädevuse jaotusele Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahel on põhikohtuasja faktiliste asjaolude hindamine viimati nimetatute ülesanne. See ei takista aga Euroopa Kohtul andmast neile kasulikke viiteid selle kohta, *kuidas* neid fakte tuleb hinnata.

järeldusi. Seevastu on EÜ artikli 141 kohta tehtud kohtuotsustes, milles käsitleti sätteid, mille alusel koheldi ebasoodsamalt osalise tööajaga töötajaid, toodud konkreetsed protsendimäärad ebasoodsamalt koheldud soo kohta. Nii tuvastas Euroopa Kohus näiteks kohtuasjas Hill ja Stapleton, [41] et 99,2 % töötajatest ametinimetusega „Clerical Assistants", kes töötavad osalise tööajaga töökohal, ja ka muu hulgas 98 % kõikidest töötajatest, kes töötasid avalikus teenistuses osalise tööajaga töölepingute alusel, olid naised. Kohtuasjas Schröder [42] oli osalise tööajaga töötajate osakaal 95 % ja kohtuasjas Voß [43] olid 88 % Berliini liidumaa teenistuses olevatest osalise tööajaga töötavatest õpetajatest naised. Sama kehtib kohtuasja Schönheit ja Becker kohta, [44] kus naissoost osalise tööajaga töötajate osakaal Hesseni liidumaa haldusasutustes oli ligikaudu 87,9 %.

70. Kindlasti ei ole need näited direktiivi 79/7 tõlgendamise jaoks täielikult tähtsusetud. Kokkuvõttes ei võimalda need siiski, nagu möönab ka sõnaselgelt Austria valitsus, saada täielikku selgust selle kohta, millisest protsendimäärast alates tuleb eeldada oluliselt ebavõrdset kohtlemist kohtupraktika tähenduses. Samuti ei oleks niisugune toimimisviis vastavuses sellise hindamisülesande komplekssusega, kuna tähtsad õiguslikud ja faktilised elemendid võivad juhtumiti üksteisest tunduvalt erineda. Tavaliselt ei ole võimalik esitada kindlaid protsendimäärasid, kuna peale selle võivad olla olulised ka absoluutsed arvud ja vastava mõju intensiivsus. [45] Seetõttu näib mulle, et on vältimatult vajalik hinnata üksikjuhtumit, nii nagu seda siiani on iga konkreetse kohtuasja puhul teinud oma tõlgendamispädevuse raames Euroopa Kohus.

71. Austria valitsuse vastuväited [46] sugude protsentuaalsele osakaalule tuginemise vastu ei ole siiski veenvad. Niivõrd kui Austria valitsus hoiatab liikmesriikide autonoomia kaotamise eest sotsiaalpoliitika kujundamisel, jätab ta esiteks tähelepanuta, et sellise lähenemisviisi puhul on tegemist eranditult eelnevalt loogiliselt väljaselgitatava küsimusega, kas tegemist on sugude ebavõrdse kohtlemisega, mis ei ütle veel midagi lõplikku keelatud diskrimineerimise olemasolu kohta. Nagu eespool juba viidatud Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast selgelt nähtub, on keelatud diskrimineerimisega tegemist alles siis, kui asjaomane meede ei ole õigustatud objektiivsetel põhjustel, millel ei ole mingit seost

41 – 17. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-243/95: Hill ja Stapleton (EKL 1998, lk I-3739).

42 – 10. veebruari 2000. aasta otsus kohtuasjas C-50/96: Schröder (EKL 2000, lk I-743).

43 – 6. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-300/06: Voß (EKL 2007, lk I-19573).

44 – Eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 35.

45 – Vt selle kohta eespool 16. joonealuses märkuses viidatud Haverkate, G. ja Huster, S., punkt 706, lk 400.

46 – Vt Austria valitsuse kirjalikud märkused, punkt 22.

soolise diskrimineerimisega.[47] Teiseks jätab Austria valitsus tähelepanuta, et nii aluslepingutes kui ka Euroopa Kohtu praktikas tunnustatud liikmesriikide pädevus sotsiaalpoliitika valdkonna reguleerimisel on, nagu juba märgitud, piiratud mh ka võrdse kohtlemise põhimõttega. Seetõttu on Euroopa Kohus alati õigesti rõhutanud, et nimetatud pädevuse kasutamine ei tohi kahjustada liidu õiguse aluspõhimõtte kohaldamist.[48]

72. Mis puudutab keskset küsimust, kas põhikohtuasjas on olulisuse lävi ületatud, siis olen ma arvamusel, et sellele küsimusele tuleb lõpuks vastata jaatavalt, kuna naiste osakaal miinimumpensioni saajate hulgas, kelle pensione tõsteti üksnes 1,7 % võrra (võrreldes pensionidega, mis jäävad 747 euro ja 2160 euro vahemikku) on meeste osakaalust miinimumpensioni saajate hulgas üle kahe korra suurem. Seega on naised pensionile õigust omavate isikute hulgas, kelle pensione Austria riik ainult vähesel määral toetab (ilma tasanduslisa arvesse võtmata), üleesindatud, millest võib juba järeldada ebavõrdset kohtlemist. Seega näib mulle, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlus ebavõrdse kohtlemise osas on põhjendatud.

73. See tulemus on õige, kui tugineda üksnes pensioni tõstmise tagajärgedele. Seejuures jääb aga arvesse võtmata tasanduslisa võimalik kasulik mõju, millele Austria valitsus oma selgitustes mitmel korral viitab. Euroopa Kohus näib oma senises praktikas[49] kalduvat seisukohale, et teatud sotsiaalpoliitiliste meetmete tagajärgede kontrollimisel tuleb jätta arvesse võtmata ka kindlustusskeemi muud kasulikud tagajärjed, mis kompenseerivad

47 – Vt selle kohta eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, lk 102, kes juhib tähelepanu sellele, et küsimusele diskrimineerimiskeelu rikkumise kohta saab vastata jaatavalt alles juhul, kui on kontrollitud objektiivset põhjendatust ja selle olemasolu eitatud. Seetõttu ei ole õige rääkida diskrimineerimisest juba siis, kui on üksnes tuvastatud ebavõrdsed negatiivsed tagajärjed. Põhjenduse puudumise kriteerium kuulub diskrimineerimiskeelu koosseisu.

48 – Vt eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

49 – Vt 17. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-262/88: Barber (EKL 1990, lk I-1889, punkt 34). Selles selgitab Euroopa Kohus, kuidas peavad siseriiklikud kohtud tegutsema küsimuse kontrollimisel, kas konkreetsel juhul on järgitud võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtet vastavalt EÜ artiklile 141. Euroopa Kohtu arvates oleks kohtulik kontroll raske ja see vähendaks EÜ artikli 141 praktilist mõju, kui siseriiklikud kohtud oleksid kohustatud hindama ja üksteisega võrdlema mees- või naissoost töötajatele üksikjuhul makstavaid erinevaid tasusid tervikuna. Tõeline läbipaistvus, mis võimaldab tõhusat kontrolli, on Euroopa Kohtu arvates tagatud ainult juhul, kui töö eest võrdse tasu maksmise põhimõte kehtib mees- või naissoost töötajale makstava tasu *iga üksiku koostisosa kohta*.

puudujäägid.[50] Selle asemel näib Euroopa Kohus tuginevat üksnes konkreetselt ja eraldi vaadeldud meetmete tagajärgedele. See lähenemisviis ei võimalda seetõttu põhimõtteliselt ebavõrdse kohtlemise olukorra väljaselgitamise raames võtta lisaks pensionide tõstmisele arvesse ka tasanduslisa mõju. Täielikult tuleb arvestamata jätta Austria valitsuse poolt kohtuistungil rõhutatud asjaolu, et siseriikliku maksuõiguse kohaselt maksustatakse sissetulek alles alates 1000 euro suurusest summast, mis peab väidetavalt asetama miinimumpensioni saajad rahaliselt paremasse olukorda võrreldes suuremate pensionide saajatega.

74. Lahtiseks võib aga jätta küsimuse, kas seda lähenemisviisi tuleks edaspidi järgida. Seda seetõttu, et lõpuks ei ole põhikohtuasja hindamise seisukohalt oluline, missugust käsitlusviisi järgitakse, kuna see viib sisuliselt sama tulemuseni. Ma selgitan seda järgnevalt, kaasates uurimise teostamisse teise võimalusena ka tasanduslisa mõju. Kui võtta nimelt arvesse ka need eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt edastatud statistilised andmed, mis annavad selgitust selle kohta, kui paljudel miinimumpensioni saajate gruppi kuuluvatel isikutel ei ole õigust saada tasanduslisa (nt kuna nende puhul võetakse arvesse nendega ühises majapidamises elava abikaasa sissetulekut) ning kelle tasanduslisa läve 2008. aasta pensionide korrigeerimise käigus seetõttu ei tõsteta, siis jõutakse järeldusele, et naissoost miinimumpensioni saajate osakaal on selgelt ülekaalus.[51] Sellele viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus sõnaselgelt oma eelotsusetaotluses.[52]

75. Kui võtta seega aluseks mõlemad kriteeriumid (miinimumpensioni saamine, tasanduslisa mittesaamine), siis tuleb kokkuvõttes tõdeda, et valdav osa asjaomastest isikutest on naised. Sellest saab järeldada, et tasanduslisa maksmine ei kõrvalda naiste ebasoodsamat kohtlemist võrreldes suuremat pensioni saavate isikute grupiga ega ebavõrdset kohtlemist võrreldes miinimumpensioni saajatega meeste hulgas. Seega juhul kui, nagu arvab ka eelotsusetaotluse esitanud kohus, käsitada miinimumpensionide suhteliselt väiksemat tõstmist võrreldes pensionidega, mis jäävad 747 euro ja 2160 euro vahemikku, ebavõrdse kohtlemisena, tuleb naissoost pensionisaajate üleesindatuse puhul tõdeda sugude ebavõrdset kohtlemist.

50 – Sellisest arusaamast kohtupraktika kohta näivad lähtuvat ka eespool 16. joonealuses märkuses viidatud Haverkate, G. ja Huster, S., punkt 703, lk 400. Nad tõlgendavad kohtupraktikat nii, et Euroopa Kohus on siiani eitanud, et ebasoodsamasse olukorda seadmist saab kompenseerida kindlustussüsteemi muude soodsate toimetega.

51 – Kui võtta aluseks eelotsusetaotluse esitanud kohtu käsutuses olevad statistilised andmed, siis peaks sellest puudutatud olema 47 % naissoost pensionisaajat (336 305 pensionisaajat kokku 711 469-st) ja 14 % meessoost pensionisaajat (89 387 pensionisaajat kokku 614 293-st).

52 – Vt eelotsusetaotlus, lk 15.

4. Vahekokkuvõte

D. *Kolmas eelotsuse küsimus*

1. Ebavõrdse kohtlemise õigustatus

76. Vahekokkuvõtteks tuleb märkida, et tegemist on sugude ebavõrdse kohtlemisega. Kaudse diskrimineerimisega oleks seevastu tegemist alles juhul, kui see ei ole objektiivselt põhjendatud. Kui eeldada aga samamoodi kui eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ebavõrdne kohtlemine põhikohtuasjas ei ole objektiivselt põhjendatud, mida antakse mõista teises eelotsuse küsimuses, tuleks järelikult ka tuvastada, et vaidluse esemeks olev õigusnorm, millest ebavõrdne kohtlemine tuleneb, on diskrimineeriv direktiivi 97/7 artikli 4 lõike 1 tähenduses ning seega ka vastuolus direktiivi nimetatud sättega.

a) Põhjenduste olemasolu

78. Seda, kas põhikohtuasjas puudub tegelikult objektiivne põhjendus, saab siiski välja selgitada alles kolmanda eelotsuse küsimuse uurimise raames, milles see õiguslik küsimus selgelt tõstatatakse.

77. Järelikult tuleb teisele eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 79/7 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus pensionide iga-aastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt on miinimumpensioni saajate teatud grupile ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus kui teistele pensionisaajatele, kui see säte asetab ebasoodsamasse olukorda 25% meessoost ja 57% naissoost pensionisaajatest ega ole objektiivselt põhjendatud.

79. Euroopa Kohus on küll väljakujunenud praktikas ühest küljest selgitanud, et lõpuks on siseriikliku kohtu, kes ainsana on pädev asjaolusid hindama ja siseriiklikku õigust tõlgendama, ülesanne tuvastada, kas ja kuivõrd on seaduse säte, mida kohaldatakse küll soost sõltumata, kuid mis puudutab kokkuvõttes märkimisväärselt suuremat protsenti naisi kui mehi, õigustatud objektiivsetel põhjustel, millel ei ole mingit seost soolise

diskrimineerimisega.[53] Teisest küljest on Euroopa Kohus seejuures aga selgitanud, et ta peab andma eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele tarviliku vastuse ja seetõttu saab ta anda põhikohtuasja toimikust ning talle esitatud kirjalikest ja suulistest märkustest tuletatud juhiseid, mis võimaldavad eelotsusetaotluse esitanud kohtul asja lahendada, ja nimelt arvestamata asjaolu, et eelotsusetaotluse raames on tegelikult eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne hinnata, kas tema poolt esitatud konkreetsel juhtumil on sellised objektiivsed tegurid olemas.[54]

80. Põhimõtteliselt on liikmesriigi, kes on õigusnormi looja, või põhikohtuasja poole, kes sellele õigusnormile tugineb, ülesanne tõendada siseriiklikus kohtus, et asjaomane õigusnorm on õigustatud objektiivsete põhjustega, millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega.[55] Nagu Euroopa Kohus on selgitanud kohtuotsuses Schönheit ja Becker,[56] saab meeste ja naiste ebavõrdset kohtlemist vajaduse korral õigustada muude põhjustega kui need, mida nimetati õigusnormi vastuvõtmisel, millega ebavõrdne kohtlemine kehtestati. Oma eelotsusetaotluses viitab siseriiklik kohus mitmele põhjendusele,[57] millele tugines põhikohtuasjas vastustajaks olev pensionikindlustusamet. Neid argumente kasutas käesolevas eelotsusemenetluses kaudselt Austria valitsus, kes esitas Austria Vabariigi konstitutsioonilise esindajana nimetatud põhjenduste kohta oma täpsema seisukoha. Ebavõrdse kohtlemise põhjendustena nimetatakse naiste varasemast pensioniiga, naiste pikemat pensioni saamise perioodi ja tasanduslisa läve erakorralist tõstmist.

81. Käesolevas eelotsusemenetluses tuleb nimetatud põhjendusi järgnevalt uurida selles suhtes, kas neid saab lugeda objektiivseteks põhjusteks kohtupraktika tähenduses, mis õigustavad ebavõrdset kohtlemist. Peale selle tuleb tuvastada, kas need on sobivad, vajalikud ja proportsionaalsed pensionireformi eesmärgi saavutamiseks, milleks on vanaduspensionide ostujõu säilitamine. Euroopa Kohtu praktika kohaselt on meede konkreetse taotletava eesmärgi saavutamiseks sobiv üksnes juhul, kui see vastab tõepoolest huvile saavutada see eesmärk ühtselt

53 – Vt 13. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 171/88: Rinner-Kühn (EKL 1989, lk 2743, punkt 15); eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Seymour-Smith ja Perez, punkt 67, ja eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 82.

54 – Vt 7. märtsi 1996. aasta otsus kohtuasjas C-278/93: Freers ja Speckmann (EKL 1996, lk I-1165, punkt 24); eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Seymour-Smith ja Perez, punkt 68, eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Kutz-Bauer, punkt 52, ja eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 83.

55 – Vt eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Seymour-Smith ja Perez, punkt 69; eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Kutz-Bauer, punkt 62, ja eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 87.

56 – Eespool 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Schönheit ja Becker, punkt 86.

57 – Nagu eespool 13. joonealuses märkuses viidatud Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, lk 98, õigesti märgib, ei saa Euroopa Kohus erinevalt siseriiklikust konstitutsioonikohtust juba menetluslikel põhjustel uurida kõiki võimalikke põhjendusi, vaid peab keskenduma menetlusosaliste poolt menetluses esitatud põhjustele.

ja süstemaatiliselt.[58] Meede on vajalik siis, kui see on mitme järgitava eesmärgi saavutamiseks sobiva meetme hulgast asjaomast huvi või asjaomast õigushüve kõige vähem piirav.[59] Võrdse kohtlemise õiguse ebaproportsionaalse piiramisega on tegemist juhul, kui siseriiklik meede tooks vaatamata selle panusele taotletava üldise huvi eesmärgi saavutamiseks kaasa võrdse kohtlemise õiguse ülemäära ulatusliku riive.

b) Põhjenduste uurimine

i) Naiste varasem pensioniiga

82. Põhikohtuasja vastustaja toob põhjenduseks, et pensionide arvutamisel arvesse võetavate kindlustuskuude arv on – naiste varasemast pensionieast tingituna – naiste puhul oluliselt väiksem, ning seega peab kindlustusprintsiibi alusel arvutatud pension olema väiksem.

83. Liikmesriigi otsus kehtestada meeste ja naiste erinev pensioniiga on põhimõtteliselt riiklik otsus, mis ei ole vastuolus direktiiviga 79/7, kuna artikli 7 lõige 1 annab liikmesriikidele sõnaselgelt õiguse see aspekt direktiivi reguleerimisalast välja arvata.[60] Mis puudutab põhjenduse küsimust ennast, siis tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtuga nõustuda selles osas, et sissemaksetega rahastatavate kindlustusskeemide struktuuripõhimõtetest lähtudes võib olla põhimõtteliselt objektiivselt põhjendatud see, kui selle skeemi hüvitised on seotud sissemaksete suuruse ja kestusega. Arvestades seda, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel on ka Austria riikliku pensionikindlustuse skeemi aluseks kindlustusmaksete kontseptsioon, näib olevat objektiivselt põhjendatud, kui naissoost kindlustatu saab teatud tingimustel oma sissemaksete väiksema suuruse ja varasema pensionieaga seotud lühema sissemaksete

58 – Vt 11. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas C-384/08: Attanasio Group (EKL 2010, lk I-2055, punkt 51) ja 17. novembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-169/08: Presidente del Consiglio dei Ministri (EKL 2009, lk I-10821, punkt 42).

59 – 11. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 265/87: Schräder (EKL 1989, lk 2237, punkt 21). Eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Prechal, S., lk 89, leiab, et kaudse diskrimineerimisega õigustatuse kontrollimisel tuleb uurida, kas taotletud eesmärki ei olnud võimalik saavutada vähem diskrimineerival või mittediskrimineerival viisil.

60 – Vt selle kohta Guggenbühl, A. ja Leclerc, S., *Droit social européen des travailleurs salariés et indépendants*, Brüssel, 1995, lk 466.

perioodi tõttu madalamat pensioni kui meessoost kindlustatu.

84. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus [61] ja komisjon [62] siiski õigesti märgivad, ei ole mõistetav, missugune seos peab olema ühest küljest pensioni sissemaksetest sõltumise ja teisest küljest pensioni erakorralise tõstmise vahel, mille puhul miinimumpensioni saajaid ebasoodsamalt koheldakse. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest tuleneb nimelt, et vaidluse esemeks oleva pensionide iga-aastase korrigeerimise näol ei ole siiski tegemist hüvitise osaga, mille määr on seotud seniste sissemaksete suuruse ja kestusega. Pigem põhineb pensionide iga-aastane korrigeerimine, nagu eespool kirjeldatud, ideel säilitada pensionide ostujõud pensionide tarbijahindadega vastavusse viimise teel. Ei ole aga arusaadav, miks ei tule säilitada ka naiste pensionide, mis on kindlustusperioodi tõttu väiksemad, ostujõudu. Nagu eelotsusetaotlusest nähtub, ei tõstetud erakorraliselt üksnes pensione, mis olid tasanduslisa lävest madalamad. Kui lisaks mõelda, et naiste lühem sissemaksete kestus kajastub juba väiksemate vanaduspensionide saamises, ei saa see olla objektiivselt põhjendatud, et võtta see aluseks miinimumpensioni saajate veelkordsele ebasoodsale kohtlemisele seeläbi, et nad jäetakse ilma pensioni erakorralisest tõstmisest.

85. Naissoost pensionisaajate varasema pensionieaga kaasneva sissemaksete lühema kestusega ei saa seega õigustada pensionide korrigeerimise raames ette nähtud miinimumpensionide väiksemat tõusu ning sellest tulenevat naissoost pensionisaajate ebasoodsamat kohtlemist.

ii) Naissoost pensionisaajate pikem pensioni saamise kestus

86. Ebavõrdse kohtlemise järgmise põhjendusena nimetatakse naissoost pensionisaajate pikemat pensioni saamise kestust pikema oodatava eluea tõttu. Euroopa Kohtu praktika kohaselt [63] on ühe sugupoole ebasoodsama kohtlemise õigustamiseks vajalik, et see põhineks objektiivsel ja sisulisel põhjusel, „millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega." Nimetatud põhjendust ei saa siiski erinevalt sellest, mida arvavad eelotsusetaotluse esitanud kohus [64] ja komisjon, [65] lugeda

61 – Vt eelotsusetaotlus, lk 13.

62 – Vt komisjoni kirjalikud märkused, punkt 34 jj.

63 – Vaata käesolev ettepanek, punkt 64 ja eespool 30. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

64 – Vt eelotsusetaotlus, lk 14.

65 – Vt komisjoni kirjalikud märkused, punkt 41.

õigusvastaseks juba seetõttu, et naistel on keskmiselt pikem oodatav eluiga kui meestel, mille tagajärg on see, et sellele tunnusele tuginemise korral on võimalik naiste üleesindatus. Nimetatud aspekt võib küll olla tähtis ebavõrdse kohtlemise tuvastamise jaoks, kuid see ei võimalda siiski teha eelnevat otsust õigustatuse küsimuse kohta, mida tuleks eraldi uurida. Selleks tuleks oodatavat eluiga ennast lugeda kohtupraktika tähenduses mitteobjektiivseks või mittesisuliseks teguriks.

87. Siinjuures tuleb viidata sellele, et Euroopa Kohus võttis kohtuotsuses Neath [66] ja kohtuotsuses Coloroll Pension Trustees [67] küll teadmiseks, et naiste ja meeste erinev oodatav eluiga oli üks kindlustusmatemaatilisi tegureid, millel põhines nimetatud kohtuasjades vaidlusaluste pensionisüsteemide rahastamine. Euroopa Kohus ei avaldanud siiski arvamust, kas see tegur on liidu õiguses sätestatud soolise diskrimineerimise keeluga kooskõlas. [68] Ta sedastas mõlemas kohtuotsuses üksnes *obiter dicta*, et EMÜ asutamislepingu artikli 119 lõike 1 kohaldamisalasse kuuluvad töötajate maksed tööandja pensioniskeemi peavad olema nii mees- kui ka naissoost töötajate puhul ühesuurused, sest need on töötasu osa. [69] See tuvastus üksi ei võimalda aga teha järeldusi selle kohta, kas Euroopa Kohus käsitleb oodatavat eluiga vanaduspensionide arvutamisel mitteobjektiivse või mittesisulise tegurina.

88. Lõpuks võib see küsimus käesolevas menetluses aga lahtiseks jääda, kuna ühest küljest vanaduspensioni saamise kestuse ja teisest küljest miinimumpensioni saajate grupi puhul pensioni erakorralise tõstmata jätmise vahel ei ole ilmselgelt seost. See nähtub juba sellest, et pensionisaajate gruppi, kelle pensione erakorraliselt tõsteti, kuuluvad ka naised. Nende pensione ei tõsteta mitte seetõttu, et neil on teistsugune oodatav eluiga kui miinimumpensioni naissoost saajatel, vaid seetõttu, et nende vanaduspensionid on algusest saadik suuremad. Nagu juba märgitud, ei ole aga arusaadav, miks ei tule säilitada ka miinimumpensionide ostujõudu. Seega ei saa ebavõrdset kohtlemisest õigustada naissoost

66 – 22. detsembri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-152/91: Neath (EKL 1993, lk I-6935, punkt 24).

67 – 28. septembri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-200/91: Coloroll Pension Trustees (EKL 1994, lk I-4389, punkt 74).

68 – Vt kohtujurist J. Kokott'i 30. septembri 2010. aasta ettepanek eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas Association Belge des Consommateurs Test-Achats jt, ettepaneku punkt 55.

69 – Eespool 66. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Neath, punkt 31, teine lause, ja eespool 67. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Coloroll Pension Trustees, punkt 80, teine lause.

pensionisaajate pikema pensioni saamise kestusega.

iii) Tasanduslisa läve erakorraline tõstmine

89. Lõpuks tuleb veel kontrollida, kas 2008. aasta pensionide korrigeerimise raames miinimumpensionidele ette nähtud väiksemat tõusu ning sellest tulenevat naissoost pensionisaajate veelgi ebasoodsamasse olukorda seadmist pensionide indekseerimisel saab õigustada tasanduslisa läve ebaproportsionaalse tõstmisega.

– Sotsiaalpoliitika õiguspärase eesmärgi olemasolu

90. Meetme õigustatust tuleb mh kontrollida ka selle ühtsuse suhtes õigusakti tegeliku seadusandliku eesmärgiga, mille jaoks meede on ette nähtud.[70] Seega tuleb enne nimetatud põhjenduse kontrollimist lühidalt meenutada vaidluse esemeks olevate sätete seadusandliku eesmärki.

91. Pensionide tõstmise eesmärgina märgib Austria valitsus pensionide ostujõu säilitamise vajadust, mida tuleb iseenesest pidada sotsiaalpoliitika õiguspäraseks eesmärgiks. Tegelikust pensionide tõstmisest tuleb eristada tasanduslisa mehhanismi, mille ülesanne seisneb Austria valitsuse väitel selles, et aidata pensionisaajaid, kelle pension on väike, näiteks lühikese sissemaksete perioodi või väikeste sisstulekute tõttu töötamise ajal.[71] Tasanduslisa süsteemi rahastatakse riiklikest vahenditest. Kohtuotsuses Skalka[72] leidis Euroopa Kohus seetõttu, et tasanduslisal on sotsiaalabi iseloom, ja liigitas selle rahaliseks mitteosamakseliseks erihüvitiseks määruse nr 1408/71 artikli 4 lõike 2a tähenduses. Seega juhul, kui tasanduslisal on sotsiaalabi iseloom seetõttu, et see peab tagama ebapiisava

70 – Ühtsuse nõudele juhtis Euroopa Kohus viimati tähelepanu eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsuses Association Belge des Consommateurs Test-Achats jt, punkt 21, seoses liidu seadusandja regulatiivse tegevusega.

71 – Vt Austria valitsuse kirjalikud märkused, punkt 8 jj.

72 – 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-160/02: Skalka (EKL 2004, lk I-5613, punktid 26 ja 30).

pensioni korral elatusmiinimumi, järgib see sotsiaalpoliitika eesmärki, mida tuleb samuti lugeda õiguspäraseks.

– Meetmete sobivus püstitatud eesmärkide saavutamiseks

Pensionide tõstmise ja tasanduslisa mõjude seotus

92. Kolmandas eelotsuse küsimuses tõstatatakse ebavõrdse kohtlemise õigustatuse küsimus, arvestades pensionide tõstmise ja tasanduslisa maksmise keerukat koostoimet. Nagu juba märgitud,[73] on Euroopa Kohus siiani keeldunud teatava sotsiaalpoliitilise meetme tagajärgede kontrollimisel arvesse võtmast ka kindlustussüsteemi muid kasulikke tagajärgi, mis kompenseerivad ebasoodsaid tagajärgi. Igal juhul esineb – kuigi pensionide tõstmise ja tasanduslisa puhul on tegelikult tegemist siseriikliku sotsiaalpoliitika kahe erineva meetmega, mis avaldavad vanaduspensionidele erinevat mõju –, nagu Austria valitsus on veenvalt tõendanud,[74] nende mõjude vahel seos, mida peab õigustatuse kontrollimise raames arvesse võtma. Tasanduslisa mõju arvessevõtmise kasuks räägib eelkõige asjaolu, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda oma kolmandas eelotsuse küsimuses Euroopa Kohtult sõnaselgelt taotleb. Seda taotlust tuleb järgida. Vastavalt sellele tuleb järgnevalt vaadelda mõlema meetme mõju tervikuna.

Ühtsuse puudumine erinevate sotsiaalpoliitiliste meetmete segunemise tõttu

– Meetmete erinev õiguslik iseloom

93. Kahtlused seoses asjaomaste meetmete sobivusega, eelkõige seoses sellega, kas need on ühtsed igal konkreetsel juhul seatud eesmärkidega, esinevad kõigepealt sel juhul, kui need erinevad üksteisest oma õigusliku iseloomu poolest ja neid ei saa seetõttu käsitada nii, et neid saaks soovikohaselt üksteisega asendada.

94. Euroopa Kohus on kohtuotsuses Teuling[75] ja kohtuotsuses Molenbroek[76] lugenud siseriiklikud lisahüvitist käsitlevad sätted – mis tagasid selle saamiseks õigustatud isikutele mõistliku elatusmiinimumi ja välistasid

73 – Vt käesolev ettepanek, punkt 73.

74 – Vt Austria valitsuse kirjalikud märkused, punkt 11 jj. Vt lisaks Austria Verfassungsgerichtshofi 24. septembri 2009. aasta otsus, lk 34, kes on seisukohal, et „tasanduslisa kui riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi lahutamatut osa tuleb nimetatud sätete põhiseadusele vastavuse kontrollimisel vajaduse korral samuti arvesse võtta."

75 – Eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Teuling.

76 – Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Molbroek.

erandkorras hüvitiste maksmise neil juhtudel, kui taotluse esitajal olid piisavad sissetulekud, näiteks elukaaslase omad – siiani põhimõtteliselt direktiiviga 79/7 kooskõlas olevaks, ja seda nimelt ka siis, kui lisahüvitist sai suurem arv mehi kui naisi. [77] Siiski tuleb juhtida tähelepanu sellele, et seejuures oli alati tegemist meetmetega, mille eesmärk oli tagada hüvitise saamiseks õigustatud isikutele sissetulek sotsiaalse miinimumi ulatuses. [78] Seega oli nimetatud meetmetel peamiselt sotsiaalabi iseloom. Euroopa Kohus põhjendas selle eesmärgi õiguspärasust sellega, et „sissetuleku tagamine sotsiaalse miinimumi ulatuses on liikmesriikide sotsiaalpoliitika lahutamatu osa ja et liikmesriikidel on kaitsemeetmete laadi ja nende kohaldamise konkreetsete üksikasjade osas asjakohane kaalutlusruum." [79]

95. Lisahüvitisi käsitlevad õigusnormid, mida Euroopa Kohus nimetatud kohtuasjades käsitles, sarnanevad vaidluse esemeks oleva tasanduslisaga selle poolest, et neil on sotsiaalne iseloom. Käesolevas menetluses võiks nimetatud kohtupraktikale viidates tasanduslisa maksmata jätmist siiski äärmisel juhul õigustada abikaasa piisava sissetulekuga – nagu põhikohtuasja kaebuse esitaja puhul –, kuid siiski mitte miinimumpensioni saajate pensionide erakorralist korrigeerimata jätmist, millega on käesoleval juhul tegelikult tegemist. Seega ei saa eespool nimetatud kohtupraktikat vahetult põhikohtuasjale üle kanda.

96. Teisisõnu võib seda kohtupraktikat arvestades lugeda piisavate rahaliste vahendite olemasolu teatavatel asjaoludel küll tasanduslisa maksmata jätmist õigustavaks asjaoluks, kuid siiski mitte pensionide erakorralisest korrigeerimisest keeldumist õigustavaks asjaoluks, kuna viimati nimetatud meetmel ei ole sotsiaalabi iseloom, vaid hoopis teistsugune õiguslik iseloom.

– Asjaolu, et meetmeid ei ole võimalik üksteisega asendada

97. Veel ühe argumendina meetmete ühtsuse puudumise kohta võib nimetada nende erinevaid eesmärke, mis räägib täiendavalt selle poolt, et neid meetmeid ei saa käsitada nii, et neid saaks soovikohaselt üksteisega asendada.

98. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitusi silmas pidades esineb kahtlusi selles osas, kas tasanduslisa läve ebaproportsionaalset tõstmist võib üldse nimetada objektiivse põhjendusena, kuna nimetatud meetme eesmärk

77 – Eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Teuling, punkt 14, ja eespool 27. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Molbroek, punkt 20.

78 – Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Molbroek, punkt 14.

79 – Samas, punkt 15.

on tegelikult võimaldada suuremal arvul pensionisaajatel tasanduslisast kasu saada, selle asemel, et korrigeerida erandkorras nende pensione. Austria valitsuse andmetel soovis siseriiklik seadusandja nimetatud meetmega saavutada seda, et pensionisaajad, kelle sissetulekud ületasid siiani napilt tasanduslisa läve, kuuluksid nende pensionide väiksema korrigeerimise alusel erakorraliselt tõstetud määra alla ning neil oleks lõpuks õigus saada tasanduslisa.[80] Nii õiguspärane kui see sotsiaalpoliitiline meede ka võib näida, ei võimalda see veel ikkagi selgitada, miks on miinimumpensioni saajad üldse pensionide erakorralisest tõstmisest välja jäetud, kui mõelda sellele, et tasanduslisa maksmise ja pensionide korrigeerimise meetmed järgivad tegelikult erinevaid sotsiaalpoliitilisi eesmärke, mida tuleb üksteisest eristada.[81]

99. Kui vaidluse esemeks olev pensionide korrigeerimine seisneb peamiselt selles, et tõsta erakorraliselt tasanduslisa läve, samal ajal kui ühtlasi loobutakse erakorraliselt tõstmast miinimumpensione, nii nagu tõstetakse teisi pensione, viib teisisõnu selline pensionide korrigeerimine kokkuvõttes erinevate eesmärkidega sotsiaalpoliitiliste meetmete segunemiseni. Sellele viitab ka eelotsusetaotluse esitanud kohus oma analüüsis pensionide korrigeerimise süsteemi kohta.[82] Järgitavate eesmärkide erinevust silmas pidades ei ole ka ühtsuse aspektist mõistetav, kuidas saab ühe sotsiaalpoliitilise meetme kohaldamata jätmist õigustada sisuliselt sellega, et selle asemel kohaldatakse teist sotsiaalpoliitilist meedet.

– Sobimatus ostujõu säilitamise eesmärgi seisukohalt

100. Vaatamata sellele tuleb silmas pidada, et tasanduslisa kasutamine vanaduspensionide toetamiseks, mis ei ole kooskõlas tasanduslisa eesmärgiga, ei suuda lõpuks kõrvaldada naissoost miinimumpensioni saajate ebasoodsamat kohtlemist, kuna tasanduslisa jäetakse pensionisaaja muude isiklike sissetulekute kui ka temaga ühises majapidamises elava abikaasa sissetulekute arvessevõtmise tõttu ikkagi maksmata. Tasanduslisa maksmata jätmise tagajärg on lõpuks see, et suurendatakse veelgi naissoost miinimumpensioni saajate ebasoodsamat kohtlemist võrreldes teiste pensionisaajate gruppidega (suuremate pensionide saajad ja meessoost miinimumpensioni saajad). Miinimumpensioni saajate ebasoodsama kohtlemise ulatusele viitasin ma eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetele tuginedes teise eelotsuse küsimuse kohta

80 – Vt Austria valitsuse kirjalikud märkused, punkt 11.

81 – Vt käesolev ettepanek, punkt 90 jj.

82 – Vt eelotsusetaotlus, punkt 16.

väljendatud seisukohtade raames. [83] Niisiis on ka liikmesriikide piisavalt laia ulatusega kaalutlusruumi möönmise korral [84] kaheldav, kas tasanduslisa läve tõstmine, nagu seda näeb ette vaidluse esemeks olev õigusnorm, on sobiv naissoost miinimumpensioni saajate ostujõu säilitamiseks.

nagu komisjon veenvalt selgitab, [85] täpselt samamoodi võimalik ka sel juhul, kui tasanduslisa lävest madalamaid pensione oleks tõstetud sama protsendimäära võrra kui suuremaid pensione. Sellega oleks saavutatud taotletav eesmärk, ilma et oleks üldse tekkinud ebavõrdne kohtlemine.

102. Kokkuvõttes tuleb konstateerida, et naissoost pensionisaajate veelgi ebasoodsamasse olukorda seadmist pensionide indekseerimisel ei saa õigustada ka tasanduslisa läve ebaproportsionaalse tõstmisega.

– Õigusnormi kehtestamise vajaduse puudumine

2. Vahekokkuvõte

101. Vaatama sellele tekivad ebasoodsama kohtlemise tõttu kahtlused, kas on vajalik korrigeerida pensione, et säilitada vanaduspensionide ostujõud nende „sotsiaalse astmestamise" põhimõtte kohaselt, kuna nimetatud eesmärgi saavutamine oleks olnud,

103. Eelnevatest kaalutlustest lähtuvalt jõuan ma järeldusele, et põhikohtuasjas on tegemist kaudse soolise diskrimineerimisega direktiivi 79/7 artikli 4 lõike 1 tähenduses.

83 – Vt käesolev ettepanek, punkt 72 jj.

84 – Liikmesriikide ulatuslikule kaalutlusruumile sotsiaalpoliitika valdkonnas on viidatud juba käesoleva ettepaneku punktis 61. Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Prechal, S., lk 87, on seisukohal, et meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte tähtsust arvestades ei peaks siseriiklikud kohtud rahulduma argumendiga, et õigusakti andja huvi on nimetatud põhimõtte suhtes ülimuslik. Autor nõuab pigem õigustatuse küsimuse ranget kontrolli.

85 – Vt komisjoni kirjalikud märkused, punkt 44.

## VII. Ettepanek

104. Tuginedes eelnevale, teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et ka riiklikku pensionikindlustust reguleerivas õiguses ette nähtud pensionide iga-aastase korrigeerimise (indekseerimise) süsteem kuulub selle sätte lõikes 1 sätestatud diskrimineerimiskeelu alla.

2. Direktiivi 79/7 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus pensionide iga-aastast korrigeerimist reguleeriv siseriiklik säte, mille kohaselt miinimumpensioni saajate teatud grupile on ette nähtud potentsiaalselt väiksem pensionitõus kui teistele pensionisaajatele, kui see säte asetab ebasoodsamasse olukorda 25 % meessoost ja 57 % naissoost pensionisaajatest, välja arvatud juhul, kui see on õigustatud objektiivsetel põhjustel, millel ei ole mingit seost soolise diskrimineerimisega.

3. Naissoost pensionisaajate ebasoodsamat kohtlemist nende pensioni iga-aastasel tõstmisel ei saa mingil juhul põhjendada naissoost pensionisaajate varasema pensioniea või pensioni saamise pikema perioodi või sellega, et sotsiaalõigusega ette nähtud miinimumsissetuleku määra (tasanduslisa lävi) tõsteti ebaproportsionaalselt, kui sotsiaalõigusega ette nähtud miinimumsissetuleku (tasanduslisa) maksmist reguleerivad sätted näevad ette nii pensionisaaja muude isiklike sissetulekute kui ka temaga ühises majapidamises elava abikaasa sissetulekute arvessevõtmist, samas kui teiste pensionisaajate pensioni tõstetakse pensionisaaja muid isiklikke sissetulekuid või tema abikaasa sissetulekuid arvesse võtmata.